माननीय प्रदेश प्रमुख श्री कृष्णबहादुर घर्तीमगरज्यू

समक्ष

मुख्य न्यायाधिवक्ता

श्री यमलाल खनालले

पेश गरेको

आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को

वार्षिक प्रतिवेदन

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय

लुम्बिनी प्रदेश, राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल

मुख्य न्यायाधिवक्ताको

वार्षिक प्रतिवेदन

(आर्थिक वर्ष २०८१/०८२)

प्रकाशित संख्या : २०० प्रति

प्रकाशित मिति : २०८२/०५/

सम्पादन मण्डल

उपन्यायाधिवक्ता : श्री चन्द्रबहादुर सिंजाली

सहायक न्यायाधिवक्ता : श्री इन्दु बसेल

सहायक न्यायाधिवक्ता : श्री तेजप्रसाद पाण्डे

वरिष्ठ प्रशासन सहायक : श्री बिरेन्द्र कुमार लाल दास

कम्प्यूटर अपरेटर : श्री कविता चौधरी

प्रकाशक : मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय
लुम्बिनी प्रदेश, राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल

फोन : ०८२-५९०४४६, ५९०४४२

वेभ साइट : www.oca.lumbini.gov.np

ई-मेल : ca.province5@gmail.com

लेआउट सेटिङ्ग : सुस्मा श्रेष्ठ

मुद्रण : डिजाइन/मुद्रणः आइडियल
बुटवल, फोनः ०७१-५३४८१७

हाल कार्यरत पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु

यमलाल खनाल
मुख्य न्यायाधिवक्ता

चन्द्रबहादुर सिंजाली
कार्यालय प्रमुख (उपन्यायाधिवक्ता)

इन्दु बसेल
सहायक न्यायाधिवक्ता

तेजप्रसाद पाण्डे
सहायक न्यायाधिवक्ता

विरेन्द्र कुमार लाल दास
वरिष्ठ प्रशासन सहायक

कविता चौधरी
कम्प्युटर अपरेटर

डोलबहादुर थापामगर
हलुका सवारी चालक

मधु खनाल
हलुका सवारी चालक

बिनु रेग्मी
कार्यालय सहयोगी

रामप्रसाद पाण्डे
कार्यालय सहयोगी

कार्यालय प्रमुख चन्द्रबहादुर सिंजालीज्यूको स्वागत

जिल्ला प्रहरी कार्यलय अर्घाखाँची अनुगमन

लिखित जवाफ सम्बन्धी कार्यक्रम

कानुन निर्माण सम्बन्धी कार्यक्रम

कारागार कार्यालय नवलपरासी अनुगमन

कारागार कार्यालय रुपन्देही अनुगमन

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय

लुम्बिनी प्रदेश

राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल

प. सं. : २०८२-८३ मिति : २०८२/०५/

च. नं. :

माननीय प्रदेश प्रमुखज्यू

प्रदेश प्रमुखको कार्यालय

लुम्बिनी प्रदेश ।

विषय : आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को वार्षिक प्रतिवेदन पेश गरिएको ।

नेपालको सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक विकासको क्रम सँगसँगै संवैधानिक विकासको इतिहास क्रमशः विकसित र सुधार हुदै आएको छ । शासन व्यवस्थाको सुधार र नागरिक अधिकार स्थापित गर्ने क्रममा पछिल्लो २०६२ / ०६३ को जनआन्दोलनबाट अन्तरिम संविधान जारी भई एकात्मक राजतन्त्रको अन्त्यसँगै लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना भएको छ । शासकीय स्वरुप फेरिएको छ । संविधान सभा मार्फत समाजवाद उन्मुख नेपालको संविधान जारी भई देशमा संघीय शासन व्यवस्था कार्यान्वयनमा आएको छ । गणतन्त्रात्मक व्यवस्थाको पहिलो आवधिक कार्यकाल पुरा गरि देशमा दोश्रो कार्यकालमा संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार मार्फत संघीय शासन व्यवस्था संचालनमा रहेको छ । नेपालको संविधानले संघ प्रदेश र स्थानीय तहबीच सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित संघीय शासन व्यवस्थालाई आत्मसाथ गरेको छ ।

संघीयताको कार्यान्वयनको क्रममा संविधान अनुसार नेपाल प्रादेशिक रुपमा ७ वटा प्रदेशमा विभाजन गरिएकोछ । देशको मध्ये भागमा पर्ने गौतम बुद्धको जन्मस्थल रहेको लुम्बिनी प्रदेशको सुशासन, विकास र समृद्धिसँगै नेपाललाई समृद्ध मुलुक बनाउने र विश्व सामु चिनाउने आधार यस प्रदेशमा रहेको छ । प्रदेश सरकारको सफलताको आधार सुशासन र विकास भएकाले संविधानको धारा १६० मा प्रदेश सरकारको मुख्य कानुनी सल्लाहकारको रुपमा मुख्य न्यायाधिवक्ता सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ । त्यसै गरि मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवाका शर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५ ले मुख्य न्यायाधिवक्तालाई थप जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । नागरिकहरुको जनविश्वास कायम गर्दै मुलुकको आर्थिक, सामाजिक, मानवीय विकास हासिल गर्नु आजको टड्कारो आवश्यकता रहेको छ । यसको लागि संविधान, कानुन, विधीको शासन, मानव अधिकार र वैयक्तिक स्वतन्त्रताको सम्मान, संरक्षण र स्थापित न्यायिक मुल्य र मान्यताका आधारमा संघीयता र संविधानको कार्यान्वयनमा एक अति महत्वपूर्ण अंगको रुपमा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय रहेको छ । यिनै विषयलाई आत्मसाथ गरि मुख्य न्यायाधिवक्ता प्रदेश सरकारको मुख्य कानुनी सल्लाहकार हुने र संवैधानिक एवं कानुनी विषयमा प्रदेश सरकार, प्रदेश सरकारका निकाय र अन्य अधिकारीलाई कानुनी राय दिने तथा प्रदेश सरकारको हित र सरोकारका मुद्दा मामिलामा सर्वोच्च

☎ ०८२-५९०४४६, ५९०४४२ website: www.oca.lumbini.gov.np e-mail: ca.province5@gmail.com

अदालत, उच्च अदालतहरु लगायतका अदालतहरुमा उपस्थित भई सशक्त रुपमा बहस पैरवी र प्रतिरक्षा गरि प्रदेश कानुन कार्यान्वयन, सरकारको नीति र योजना सफल पार्न महत्वपुर्ण भुमिका निर्वाह गर्ने जिम्मेवारी संविधान र कानुनले प्रदान गरेको छ । प्रदेश सरकार विरुद्धका मुद्दामा मुख्य न्यायाधिवक्ता, उपन्यायाधिवक्ता र सहायक न्यायाधिवक्ताहरुबाट अनेक कठिनाइ र जटिल समस्याका बावजुत पनि बहस पैरवी र प्रतिरक्षालाई प्रभावकारी बनाइएको छ । प्रदेश कानुन कार्यान्वयन, अदालतका फैसला आदेश कार्यान्वयन, कानुन सुधार, परिमार्जनमा प्रदेश सरकार र सभालाई सुझाव तथा सहयोग प्रदान गरि सुशासन निर्माण गर्ने गराउने जिम्मेवारी समेत मुख्य न्यायाधिवक्ताको रहेको छ । मुख्य न्यायाधिवक्ताले अन्तर प्रदेश र संघीय सरकार संग समेत सरोकार रहने मुद्दाहरु र कानुनी प्रश्नमा महान्यायाधिवक्ता कार्यालय र अन्य प्रदेशका मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुसँग समन्वय र छलफल गरि प्रभावकारी रुपमा प्रतिनिधित्व गर्ने तथा प्रदेशका साझा सवाल र अधिकारका सूचिहरुको विषयमा प्रदेशका हकहितको पक्षमा समेत कार्य गर्दै आएको छ ।

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले वार्षिक रुपमा सम्पन्न गरेका काम कारवाहीको वार्षिक प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको २ महिना भित्र प्रदेश प्रमुख समक्ष पेश गर्नपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । यस प्रतिवेदनमा मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट आर्थिक वर्ष २०८१ / ०८२ मा सम्पन्न गरिएका कार्यहरु, कार्यसम्पादनमा देखिएका समस्या, चुनौति र सुझावहरु : प्रतिरक्षा गरिएका मुद्दाको अवस्था र संख्या, कानुनी राय, प्रदेश सरकारका निकायहरुमा रहेका कानुन शाखा हेर्ने जनशक्तिलाई मुद्दा तथा लिखित जवाफ लेखनमा सहजीकरण, समग्र प्रदेश कानुन निर्माणमा चुनौति र समाधानका उपाय तथा सुझाव, वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था, मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको सम्मेलन, अन्तर प्रदेश समन्वय र अन्तरक्रिया, समुदाय र सरोकारवाला संग मुख्य न्यायाधिवक्ता, स्थानीय तहहरुको कानुन निर्माण तथा न्यायिक समितिहरुको स्तरीयतामा सहजीकरण, मानव अधिकारको मुल्य मान्यता र आधारभुत सिद्धान्तका सवालमा कारागारहरुमा रहेका कैदी बन्दी, थुनुवा र भौतिक अवस्थाको अवलोकन गरी सुधारमा सुझाव, प्रहरी हिरासतमा रहेका थुनुवाहरुको अवस्थाको अनुगमन लगायतका महत्वपुर्ण कार्यक्रमहरु सम्पन्न गरिएको छ । कामको सिलसिलामा आफ्नै कार्यालय र जनशक्ति लगायत साधन श्रोतको अभावको बावजुत समग्र जिम्मेवारी र जवाफदेहीता प्रति प्रतिवद्ध भई कार्यहरु गरिएको छ । मुख्य न्यायाधिवक्ता र मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय लुम्बिनी प्रदेश कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा प्रदेश सरकारको उद्देश्य र लक्ष्य प्राप्तिमा आफ्नो जिम्मेवारी र जवाफदेहीता निर्वाह गर्न जस्तो सुकै चुनौतिहरु सामना गर्दै अगाडी बढीरहेको छ । यस कार्यालयका विविध चुनौतिहरुको समाधानको अपेक्षा सहित यो वार्षिक प्रतिवेदन मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवाका अन्य शर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ११ बमोजिम माननीय प्रदेश प्रमुखज्यू समक्ष पेश गरिएको व्यहोरा सादर अनुरोध गर्दछु ।

यमलाल खनाल
मुख्य न्यायाधिवक्ता
लुम्बिनी प्रदेश
राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल

विषय सूची

परिच्छेद १

१.१	मुख्य न्यायाधिवक्ता एवं मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	१
१.२	मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार	१
१.३	मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको सोच, उद्देश्य र लक्ष्य	३
१.४	वार्षिक प्रतिवेदन पेस गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था	३
१.५	संगठनात्मक स्वरुप	४
१.६	विद्यमान कानूनी व्यवस्था	५

परिच्छेद २

२.१	प्रतिनिधित्व एवं प्रतिरक्षा	६
२.२	बहस पैरवीमा उपस्थिति विवरण	६
२.३	मुद्दाको विवरण	८
२.४	कानुनी राय	२८

परिच्छेद ३

३.१	कार्यालयबाट उपस्थित जनशक्तिको विवरण	२९
३.२	आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा सम्पन्न कार्यक्रमहरु	३१
३.३	कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	३३
३.४	समुदायमा कानूनी शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम	३३
३.५	लुम्बिनि प्रदेशमा रहेका हिरासत तथा कारागारहरुको अनुगमन	३९
३.६	अन्तर प्रदेश स्तरीय अध्ययन अवलोकन तथा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	४१
३.७	लिखित जवाफ र कानूनी रायको स्तरीय अभिवृद्धिको लागि आवश्यक कार्यक्रम	४२
३.८	प्रदेश कानुन निर्माण र कार्यान्वयनका सम्बन्धमा सरोकारवालाहरु बिचको अन्तरक्रिया कार्यक्रम	४३
३.९	प्रदेश प्यारोल तथा प्रोवेशन समिति गठन तथा संञ्चालन	५०
३.१०	कारागारहरुमा पुस्तक हस्तान्तरण कार्यक्रम	५०

परिच्छेद ४

४.१	मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको राष्ट्रिय सम्मेलन	५१
४.२	महान्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट आयोजित कार्यक्रम	५१
४.३	अन्य प्रदेशबाट मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको भ्रमण	५२
४.४	समिति गठन तथा सुशासन प्रवर्धन	५२
४.५	अन्य कार्यालयहरुको कार्यक्रममा सहभागिता	५३

परिच्छेद ५

५.१	आय व्ययको विवरण	५४
५.२	आन्तरिक लेखा परिक्षण	५४
५.३	अन्तिम लेखा परिक्षण	५४
५.४	बेरुजुको अवस्था :	५४
५.५	कार्यालयको भौतिक सम्पतिको विवरण :	५४

परिच्छेद ६

६.१	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयका सबल पक्ष	५७
६.२	चुनौती तथा समस्याहरु	५९
६.३	अवसरहरु	६०
६.४	समस्या समाधानका लागि अपनाउनु पर्ने उपायहरु	६१
६.५	निष्कर्ष	६३

अनुसूची १-५

गुल्मी कारागार अनुगमन कार्यक्रम

कारागार कार्यालय दाङ्ग

जिल्ला प्रहरी कार्यालय पाल्पा

कारागार कार्यालय गुल्मी

जिल्ला प्रहरी कार्यालय गुल्मी

जिल्ला प्रहरी कार्यालय नवलपरासी

परिच्छेद - १

परिचय

१.१ मुख्य न्यायाधिवक्ता एवं मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय

नेपालको संविधानको धारा १६० (१) मा महान्यायाधिवक्ता मातहतमा रहने गरी प्रत्येक प्रदेशमा एक मुख्य न्यायाधिवक्ता रहने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। संविधानले मुख्य न्यायाधिवक्तालाई प्रदेश सरकारको मुख्य कानुनी सल्लाहकारको रुपमा भुमिका प्रदान गरेको छ। संवैधानिक एवं कानुनी विषयमा प्रदेश सरकार र प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अन्य अधिकारीलाई राय सल्लाह दिनु मुख्य न्यायाधिवक्ताको संवैधानिक दायित्व रहेको छ। मुख्य न्यायाधिवक्ताको नियुक्ति सम्बन्धित मुख्यमन्त्रीको सिफारिसमा प्रदेश प्रमुखबाट हुने संवैधानिक व्यवस्था छ। मुख्य न्यायाधिवक्ताको भूमिका संघीयतालाई सशक्त बनाई प्रदेशको कार्यगत स्वतन्त्रता तथा संविधानले निर्दिष्ट गरेबमोजिम प्रादेशिक अधिकारलाई अदालतमा समेत प्रतिरक्षा गर्ने रहेको छ। संविधान अनुसार नियुक्ति सिफारिस प्रदेश मुख्यमन्त्रीबाट हुने, मुख्यमन्त्रीले चाहेको अवधिसम्म पदमा बहाल रहने, मुख्यमन्त्रीमार्फत प्रदेश प्रमुखसमक्ष लिखित राजीनामा दिन मिल्ने, मुख्यमन्त्रीको सिफारिसमा प्रदेश प्रमुखले पदमुक्त गर्ने जस्ता व्यवस्था गरि संघियता अनुकूल बनाउने प्रयत्न गरिएको छ। मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय मिति २०७५ चैत्र २ गते स्थापना भई सञ्चालन हुँदै आएको छ। सुरुवाती दिनमा लुम्बिनी प्रदेशको अस्थायी मुकाम बुटवलमा कार्यालय रहेकोमा स्थायी राजधानी राप्ती उपत्यका (देउखुरी) दाङ, नेपालमा सर्ने निर्णय भएसँगै मिति २०७९ मंसिर २८ गतेदेखि स्थायी राजधानी लुम्बिनी प्रदेश राप्ती उपत्यका देउखुरी दाङ स्थित आफ्नै भवनबाट कार्यालय सञ्चालन हुँदै आएको छ।

१.२ मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार

नेपालको संविधान एवं मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तब्य, अधिकार तथा सेवाका अन्य शर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५ बमोजिम मुख्य न्यायाधिवक्ताको मुलत : देहाय बमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकार रहेको छ :-

- **प्रदेश सरकारको मुख्य कानूनी सल्लाहकार** : संवैधानिक वा कानूनी विषयमा प्रदेश सरकार वा प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अधिकारीलाई राय सल्लाह दिने।
- **प्रतिनिधित्व एंव प्रतिरक्षा** : प्रदेश सरकार पक्ष वा विपक्ष भएको वा प्रदेश

सरकारको हक, हित वा सरोकार रहेको संविधान वा कानूनको व्याख्या सम्वन्धी कुनै जटिल संवैधानिक वा कानूनी प्रश्न समावेश भएको वा सम्वन्धित प्रदेशको सन्दर्भमा सार्वजनिक महत्व वा सार्वजनिक सरोकारको मुद्दामा प्रदेश सरकारको तर्फबाट सम्बन्धित अदालत वा अन्य न्यायिक वा अर्धन्यायिक निकायमा उपस्थित भई वहस पैरवी र प्रतिरक्षा गर्ने ।

- **कानुनी राय** : प्रदेश सरकार, प्रदेश सरकारको कार्यालय वा प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अधिकारीलाई कुनै संवैधानिक वा कानूनी प्रश्नमा राय माग गरेमा कानूनी राय दिने ।
- **लिखित जवाफहरुको प्रभावकारिता** : प्रदेश सरकारका मन्त्रालय सचिवालय र सो अन्तरगतका कार्यालयबाट अदालतमा प्रस्तुत हुने लिखित जवाफ लगायतका कानूनी लिखतमा स्तर कायम गर्न कार्यालयहरु बिच आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- **मानव अधिकारको संरक्षण** : प्रदेश सरकार मातहत रहेका हिरासत तथा थुनुवा कक्षमा रहेका कैदि बन्दीहरु उपर मानवोचित व्यवहार भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गरी र सोही अनुसारको निर्देशन दिने ।
- **फैसला कार्यान्वयन** : प्रदेश सरकार र मातहतका निकायहरुका नाममा अदालतबाट भएका आदेश वा फैसलाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न गराउन प्रदेश मन्त्रालय/ सचिवालय/ विभाग वा कार्यालयलाई पत्राचार गरी कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने गराउने ।
- **वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्ने** : मुख्य न्यायाधिवक्ताले मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको काम कारवाहीको वार्षिक प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा प्रदेश प्रमुख समक्ष पेस गर्नु पर्ने र त्यस्तो प्रतिवेदन मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मार्फत प्रदेश सभामा पेस हुनेछ।
- **प्रदेश कानून निर्माण तथा कार्यान्वयनमा समन्वय** : प्रचलित प्रदेश कानूनको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै कठिनाई आई परेमा वा प्रदेशको कार्यक्षेत्रको कुनै विषयमा तत्काल कानून बनाउनु पर्ने वा भैरहेको कानून संशोधन गर्न वा बनिरहेको कानून लागू गर्नु पर्ने देखिएमा कारण खुलाई प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने ।

- **प्रदेश प्रोवेशन तथा प्यारोल बोर्डको अध्यक्ष** : फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ दफा ३८(२) अनुसार मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट प्रदेश स्तरीय प्यारोल र प्रोवेशन वोर्डको प्रत्यक्ष निर्देशन, नियन्त्रण र सुपरीवेक्षण मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट हुने गरी प्रदेश प्रोवेशन तथा प्यारोल बोर्डको अध्यक्ष मुख्य न्यायाधिवक्ता हुने ।

१.३ मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको सोच, उद्देश्य र लक्ष्य

१.३.१ सोच

प्रदेश सरकारको मुख्य कानूनी सल्लाहकारको भूमिकाको साथै प्रदेश सरकारको हक, हित र सरोकार रहेको विषयमा प्रभावकारी प्रतिनिधित्व र प्रतिरक्षा गर्नु नै मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको दीर्घकालिन सोच रहेको छ ।

१.३.२ उद्देश्य र लक्ष्य

यस कार्यालयको देहायका उद्देश्य र लक्ष्यहरु रहेका छन् :-

- कानूनी सल्लाह तथा कानूनी राय प्रदान गर्ने ।
- प्रदेश सरकारको हक हित र सरोकार रहेको मुद्दामा प्रभावकारी प्रतिनिधित्व र प्रतिरक्षा गर्ने ।
- प्रदेश सभा तथा प्रदेश सरकार वा सरकार अन्तरगतका निकायहरुलाई कानूनी रुपमा सक्षम बनाइ वहस, पैरवी र प्रतिरक्षाका लागि आवश्यक पर्ने प्रमाणहरुको उपलब्धता र व्यवस्थापन गर्ने ।
- संवैधानिक तथा कानुनी जिम्मेवारी प्रभावकारी रुपमा सम्पादन गर्ने ।
- व्यवसायिकता विकास तथा संस्थागत सुदृढिकरण गर्ने ।
- मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने ।

१.४ वार्षिक प्रतिवेदन पेस गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवाका अन्य शर्तसम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ११ अनुसार,

- मुख्य न्यायाधिवक्ताले मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय र मातहतका अन्य न्यायाधिवक्ताको काम कारवाहीको वार्षिक प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा प्रदेश प्रमुख समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो प्रतिवेदन मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मार्फत प्रदेश सभामा पेस हुनेछ ।
- उक्त प्रतिवदेन महान्यायाधिवक्तालाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- प्रत्येक आर्थिक वर्षको वार्षिक प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको दुई महिनाभित्र पेश गर्नु पर्नेछ ।

१.५ संगठनात्मक स्वरुप

प्रदेश सरकारले स्विकृत गरेको संगठन संरचना अन्तर्गत कर्मचारी व्यवस्थापन महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र प्रदेश सरकारबाट हुँदै आएको छ ।

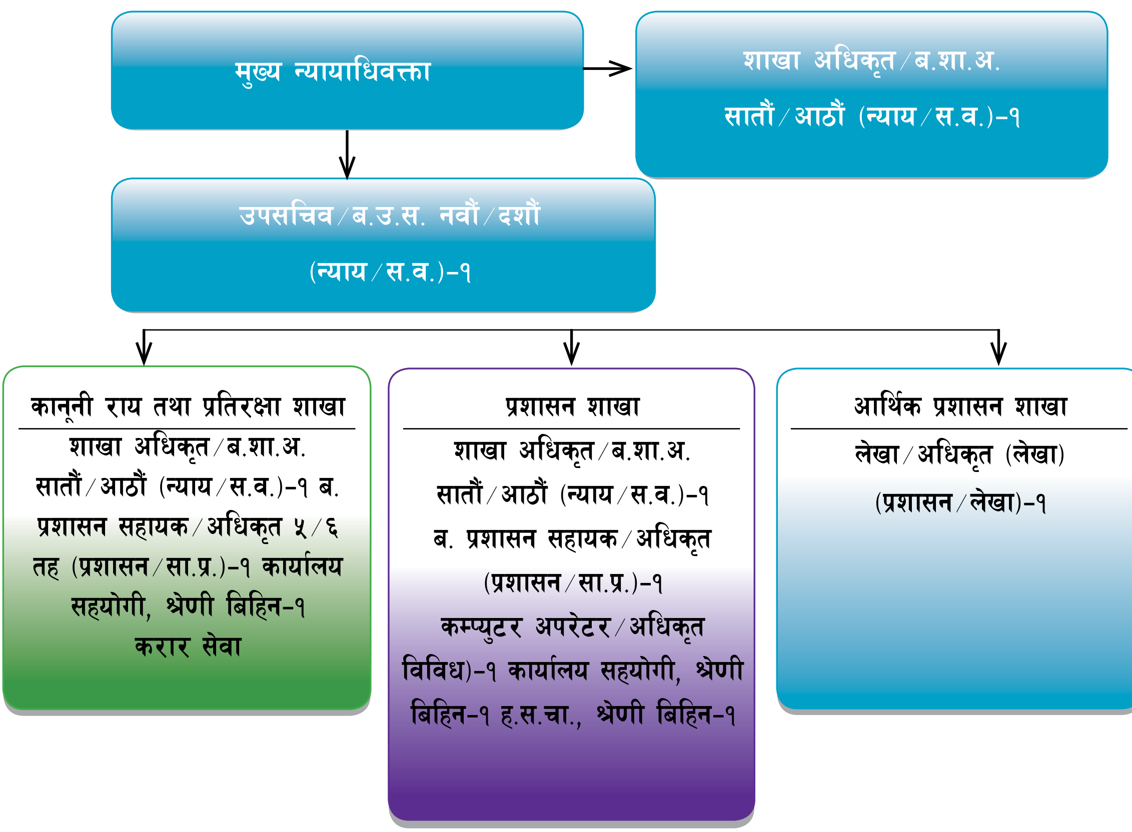

१.६ विद्यमान कानूनी व्यवस्था

मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको काम कर्तव्य र अधिकारलाई व्यवस्थित बनाउन देहायका कानुनी र नीतिगत व्यवस्थाहरु रहेका छन् ।

- नेपालको संविधानको धारा १६०
- मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य,अधिकार र सेवाका अन्य सर्त सम्बन्धि ऐन, २०७५
- सुशासन (व्यवस्थापन तथा संचालन) ऐन, २०६४
- प्रदेश सुशासन ऐन, २०७६
- फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७
- सरकारी वकील सम्बन्धी नियमावली, २०७७
- लुम्बिनी प्रदेश सरकारको आ.व. २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेट

परिच्छेद - २

२.१ प्रतिनिधित्व एवं प्रतिरक्षा

लुम्बिनी प्रदेश सरकार अन्तर्गतका विभिन्न निकायहरुलाई विपक्षी बनाई विभिन्न अदालतहरुमा दायर हुन आएका मुद्दाहरुको विवरण तथा यस आ.व. मा यस कार्यालयबाट वहस प्रतिरक्षा भई फछ्र्यौट भएका मुद्दाहरुको अदालत अनुसारको विवरण यस प्रकार रहेको छ :-

अदालत	गत आ.व.बाट जिम्मेवारी सरी आएका	चालु आ.व.मा थप भएका	जम्मा मुद्दा	फछ्र्यौट विवरण		जम्मा फछ्र्यौट	बाँकी	कैफियत
				जारी	खारेज			
सर्वोच्च अदालत	८४	३८	१२२	१६	२०	३६	८६	
उच्च अदालत तुलसीपुर बुटवल इजलास	३	२६	२९	६	२०	२६	३	
उच्च अदालत तुलसीपुर	३	१२	१५	५	१०	१५	०	
उच्च अदालत तुलसीपुर नेपालगञ्ज इजलास	४	१८	२२	४	५	९	१३	
उच्च अदालत पाटन	०	०	०	०	०	०	०	
प्रशासकीय अदालत	०	१	१	०	०	०	१	
रुपन्देही जिल्ला अदालत	१	०	१	०	१	१	०	
बाँके जिल्ला अदालत	०	१	१	०	०	०	१	
नवलपरासी जिल्ला अदालत	०	१	१	०	०	०	१	
जम्मा	९५	९७	१९२	३१	५६	८७	१०५	

२.२ बहस पैरवीमा उपस्थिति विवरण

यस कार्यालयबाट यस आर्थिक वर्षमा मुख्य न्यायाधिवक्ता तथा सरकारी वकीलहरूबाट मुद्दाहरुमा विभिन्न अदालतहरुमा वहस पैरवीमा उपस्थित भएको विवरण यस प्रकार रहेको छ :-

अदालत	पेशी पटक	कैफियत
सर्वोच्च अदालत	३७३	
उच्च अदालत तुलसीपुर बुटवल इजलास	९६	
उच्च अदालत तुलसीपुर	६३	
उच्च अदालत तुलसीपुर नेपालगञ्ज इजलास	४०	
उच्च अदालत पाटन	२	
प्रशासकीय अदालत	०	
रुपन्देही जिल्ला अदालत	३	
नवलपरासी जिल्ला अदालत	१	
जम्मा	**५७८**	

२.३ मुद्दाको विवरण

आ.व. २०८१/०८२ मा भएका फैसला र चालु अवस्थामा रहेका मुद्दाहरुको विवरण देहाय बमोजिम छन :-

सर्वोच्च अदालतका मुद्दाहरू

क्र.स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०७५-WO-०९३९	उत्प्रेषण/परमादेश/ प्रतिषेध	अ.प्रा. चन्द्र साउद समेत	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७६।०१।१२	२०८२।०२।१९	रिट खारेज	
२	०७५-WO-१०५२	उत्प्रेषण	कृष्ण बहादुर वि.क. रसाईली समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७६।०१।२५	२०८१।०८।२४	परमादेश जारी	
३	०७५-WO-१२६९	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	शैलेन्द्र प्रसाद हरिजन(अम्बेडकर) समेत	आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७६।०३।१५	२०८१।०५।२४	रिट खारेज	
४	०७६-WO-०१७१	उत्प्रेषण	विजय कुमार भट्टराई	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७६।०६।०९	२०८१।११।११	रिट खारेज	
५	०७६-WO-०२६०	उत्प्रेषण	दिपक पौडेल समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७६।०७।०७	२०८२।०३।०४	रिट खारेज	
६	०७६-WO-०२८५	उत्प्रेषण/परमादेश	राजन बाबु श्रेष्ठ	भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत			चलिरहेको	
७	०७६-WO-०२७०	उत्प्रेषण/परमादेश	निरज राना समेत	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७६।०७।२८	२०८१।१२।०६	परमादेश जारी	
८	०७६-WO-०४९९	उत्प्रेषण/परमादेश	देवराज डाँगी	प्रदेश प्रहरी कार्यालय लुम्बिनी प्रदेश समेत			चलिरहेको	
९	०७६-WO-०७४५	उत्प्रेषण/परमादेश	यज्ञ प्रसाद सपकोटा समेत	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७६।११।०४		चलिरहेको	

१०	०७६-MS-००२४	अदालतको अपहेलना	यज्ञ प्रसाद सपकोटा समेत	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७७।०३।२४		चलिरहेको	
११	०७६-WO-११२१	उत्प्रेषण समेत	खिमबहादुर हमाल समेत	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७७।०४।०७		चलिरहेको	
१२	०७६-WO-१०७२	उत्प्रेषण	गजेन्द्र ठाकुर	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७७।०४।१२	२०८१।११।१९	रिट खारेज	
१३	०७७-WO-००३८	परमादेश	राजुप्रसाद चापागाई समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७७।०५।१२		चलिरहेको	
१४	०७४-WC-००६०	उत्प्रेषण	अशोक कुमार ब्यौँजु श्रेष्ठ समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७५।०३।०५		चलिरहेको	
१५	०७७-WO-०१८०	उत्प्रेषण	विजय कुमार यादव समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत			चलिरहेको	
१६	०७७-WO-०३५०	उत्प्रेषण	मेघदेव पन्त समेत	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत			चलिरहेको	
१७	०७६-WC-००३५	उत्प्रेषण	हरिबहादुर यादव समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत			चलिरहेको	
१८	०७७-WO-०६८९	उत्प्रेषण/परमादेश	चुरा बहादुर खत्री समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७७।१०।१७		चलिरहेको	
१९	०७७-WO-०८६३	उत्प्रेषण	डा.गोपाल सिवाकोटी समेत	प्रदेश ५ का मुख्यमन्त्री माननीय श्री शंकर पोखेल समेत	२०७७।१२।१७		चलिरहेको	
२०	०७७-WO-१११४	उत्प्रेषण	सन्तोष कुमार पाण्डेय समेत	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०२।०७	२०८२।०३।१६	रिट खारेज	
२१	०७७-WO-१२२१	उत्प्रेषण	तुलसीराम पोखेल समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०४।१३	२०८१।०७।११	रिट खारेज	

२२	०७८-WO-००८५	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	विजय बहादुर यादव समेत	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।०९	२०८२।०३।१६	रिट खारेज	
२३	०७७-WO-१२५६	उत्प्रेषण/परमादेश	अधिवक्त प्रकाशमणि शर्मा समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।०३	२०८१।०७।११	रिट खारेज निर्देशनात्मक आदेश जारी	
२४	०७८-WO-०००३	उत्प्रेषण	दधिराम न्यौपाने समेत	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।०९	२०८२।०१।०५	तामेली	
२५	०७७-WO-११०९	उत्प्रेषण समेत	अधिवक्ता सविना श्रेष्ठ समेत	शिक्षा तथा सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।०९		चलिरहेको	
२६	०७७-WO-०००४	परमादेश	रमेश राउत समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।११		चलिरहेको	
२७	०७७-WO-१०९९	उत्प्रेषण समेत	पदम बहादुर श्रेष्ठ समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।११	२०८१।१०।०७	परमादेश जारी	
२८	०७७-WO-०८५२	उत्प्रेषण/परमादेश	चन्द्र सिंह डोवाल समेत	स्वास्थ्य निर्देशनालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।१७		चलिरहेको	
२९	०७८-WO-००९१	उत्प्रेषण/परमादेश	विनोद कुमार के.सी. समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।२८		चलिरहेको	
३०	०७८-WO-०२३६	उत्प्रेषण	संगम खाइजु समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०६।१२		चलिरहेको	
३१	०७८-WO-०३६९	उत्प्रेषण	ओमप्रकाश श्रेष्ठ	भौतिक पूर्वाधार यातायात मन्त्रालय समेत लुम्बिनी प्रदेश			चलिरहेको	
३२	०७८-WO-०२७२	उत्प्रेषण/परमादेश	केपी शर्मा ओली	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत			चलिरहेको	

३३	०७८-WO-०१२३	उत्प्रेषण	गोपाल ओली	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत			चलिरहेको	
३४	०७८-WO-०४७१	उत्प्रेषण	माधव प्रसाद भण्डारी	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय दाङ समेत	२०७८।०७।०८		चलिरहेको	
३५	०७७-WO-१११०	परमादेश	शैलेन्द्र प्रसाद (अम्बेडकर) समेत	स्वास्थ्य, जनसंख्या तथा परिवार कल्याण मन्त्रालय बुटवल समेत	२०७८।०१।१४		चलिरहेको	
३६	०७८-WO-०६५४	उत्प्रेषण/परमादेश	अनुप बासकोटा	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।१०।१८		चलिरहेको	
३७	०७८-WO-०७०३	उत्प्रेषण	रामकुमार खत्री समेतर	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।१०।११		चलिरहेको	
३८	०७८-WO-०७९०	उत्प्रेषण/परमादेश	टिका बहादुर कुँवर समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।११।०९	२०८२।०२।०४	रिट खारेज	
३९	०७८-WO-०८५४	उत्प्रेषण/परमादेश	नारद खवास	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय घोराही दाङ समेत			चलिरहेको	
४०	०७८-WO-०९७०	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	भुपेन्द्र नाथ पौडेल समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।१२।२३		चलिरहेको	
४१	०७८-WO-११७३	उत्प्रेषण	तोयराज मिश्र	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०१।२८		चलिरहेको	
४२	०७८-WO-१२३४	उत्प्रेषण/परमादेश	दयाराम पौडेल	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०१।१९		चलिरहेको	
४३	०७८-WO-१३८१	उत्प्रेषण	रमेश कुमार गौतम समेत	नगर प्रमुख गुलरिया न.पा. बर्दिया समेत	२०७९।०३।०६	२०८२।०३।०२	रिट जारी	

४४	०७८-WC-००३३	उत्प्रेषण/परमादेश	लुम्बिनी प्रदेश सदस्य लिला गिरी	प्रदेश प्रमुखको कार्यालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७८।०५।३१		चलिरहेको	
४५	०७८-WO-१२६६	उत्प्रेषण/परमादेश	मनोज खड्का समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०३।१४		चलिरहेको	
४६	०७८-WO-१३७८	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	रामाकान्त प्रसाद यादव समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०३।२३		चलिरहेको	
४७	०७९-RL-००१८	परमादेश	सहायक वन अधिकृत संयोग बस्नेत	जयमहाकाली भेनियर र स:मिल उद्योग रुपन्देही			अनुमति नहुने	
४८	०७९-WO-००३८	उत्प्रेषण समेत	अधिवक्ता राधिका गोसाई	आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०४।३१		चलिरहेको	
४९	०७८-WO-१५४५	उत्प्रेषण	निशा हरिजन	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०५।०७	२०८१।११।१३	परमादेश जारी	
५०	०७९-WO-०११०	उत्प्रेषण परमादेश	शिवराम/सिद्धगढी जे.वि.को कल्पना उप्रेती	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय घोराही दाङ समेत	२०७९।०५।१०	२०८१।०७।२०	रिट खारेज	
५१	०७९-WO-०१००	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	सुष्मा द्विवेदी	अर्थ तथा सहकारी मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०५।१२		चलिरहेको	
५२	०७९-WO-००४३	उत्प्रेषण/परमादेश	नारायण प्रसाद भण्डारी	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०५।१६	२०८१।०८।०४	रिट खारेज	
५३	०७९-WO-०१७४	उत्प्रेषण/परमादेश	राम सुरेश यादव	लुम्बिनी प्रदेश प्रहरी कार्यालय दाङ समेत	२०७९।०५।२८		चलिरहेको	
५४	०७९-WC-०००४	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	प्रो.अ.मनिराम उपध्याय समेत	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०६।०५		चलिरहेको	
५५	०७९-WO-0144	प्रतिषेधयुक्त	प्रो.अ.मनिराम उपध्याय	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी	२०७९।०६।०५		चलिरहेको	

		परमादेश	समेत	प्रदेश समेत				
५६	०७९-WO-०३४९	उत्प्रेषण समेत	अनुप बासकोटा	आन्तरिक मामिला कानून तथा सञ्चार मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०७।०३		चलिरहेको	
५७	०७९-WO-०४३४	उत्प्रेषण परमादेश	अधिवक्ता रामचन्द्र पौडेल	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०७९।०८।१९		चलिरहेको	
५८	०७९-WO-०७४९	उत्प्रेषण समेत	टिका प्रसाद दुलाल	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय योगिकुटी रुपन्देही समेत	२०७९।१०।२९		चलिरहेको	
५९	०७९-WO-0748	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	टिका प्रसाद दुलाल	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय योगिकुटी रुपन्देही समेत	२०७९।१०।२९		चलिरहेको	
६०	०७९-WC-००५६	उत्प्रेषण परमादेश	विजयलक्ष्मी द्विवेदी उपाध्याय	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत		२०८१।०८।०५	रिट खारेज	
६१	०७९-WO-०९३६	उत्प्रेषण परमादेश	डा.आश्मा के.सी.	राप्ती आयुर्वेद चिकित्सालय तुलसीपुर दाङ समेत			चलिरहेको	
६२	०८०-WC-०००२	उत्प्रेषण परमादेश	त्रिलोक बहादुर चन्द समेत	अर्थ मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०५।१३		चलिरहेको	
६३	०७९-WC-००९७	उत्प्रेषण परमादेश	पुरुषोत्मलाल संघई	गृह मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०५।१८		चलिरहेको	
६४	०७९-MS-००२६	अदालतको अपहेलना	अनुप बासकोटा समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०६।२१		चलिरहेको	
६५	०८०-WC-००१०	संवैधानिक उत्प्रेषण समेत	अ. दिलराज खनाल समेत	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०७।१५		चलिरहेको	

६६	०८०-WC-००१२	उत्प्रेषण समेत	अ. नवराज पौडेल समेत	प्रदेश सभा सचिवालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०७।१५	२०८२।०१।२४	रिट खारेज	
६७	०८०-WF-००४८	उत्प्रेषण	फत्तेवली समेत	अर्थ मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०९।२३		चलिरहेको	
६८	०८०-WF-००४९	उत्प्रेषण	विजय विराज विष्ट	अर्थ मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०९।२३		चलिरहेको	
६९	०८०-WF-००५०	उत्प्रेषण	श्री कृष्ण भुसाल समेत	अर्थ मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०९।२३		चलिरहेको	
७०	०८०-WF-००५१	उत्प्रेषण	अजयमान श्रेष्ठ	अर्थ मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०९।२३		चलिरहेको	
७१	०८०-WO-०५४०	उत्प्रेषण समेत	महेन्द्र प्रसाद गुप्ता	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०९।२४		चलिरहेको	
७२	०८०-WO-०५६९	उत्प्रेषण परमादेश	नुमानन्द सुवेदी समेत	सहकारी दर्ता अधिकारीको कार्यालय राप्ती उपत्यका	२०८०।१०।०८		चलिरहेको	
७३	०८०-WO-०७२४	परमादेश	राहुल कुमार रजक	यातायात व्यवस्था कार्यालय सवारी चालक अनुमति पत्र रुपन्देही	२०८०।११।०४	२०८२।०३।२९	परमादेश जारी	
७४	०८०-WO-०७२५	परमादेश	रविपाल समेत	उद्योग तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय, यातायात व्यवस्था कार्यालय समेत	२०८०।१२।०९		चलिरहेको	
७५	०८०-WO-०९८६	उत्प्रेषण	वेद प्रसाद आचार्य समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।१२।१६		चलिरहेको	
७६	०८०-WO-०९५९	उत्प्रेषण परमादेश	खगराज उपाध्याय समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।१२।१६	२०८१।०४।१५	परमादेश जारी	

७७	०८०-WO-०८६०	उत्प्रेषण	कामेश्वर प्रसाद सिंह	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।१२।२२		चलिरहेको	
७८	०८०-WO-०९६९	उत्प्रेषण मिश्रित परमादेश	संजिव तिवारी	गृह मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०१।१२		चलिरहेको	
७९	०८०-WO-०९८२	उत्प्रेषण परमादेश	मञ्जु मरासिनी समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०१।१३		चलिरहेको	
८०	०८०-WO-0979	उत्प्रेषण परमादेश	भरत प्रताप चौधरी	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०१।१३		चलिरहेको	
८१	०८०-WO-१०३७	परमादेश	सुरज उदास समेत	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०१।२१		चलिरहेको	
८२	०८०-WO-१०७०	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	अ.देवि प्रसाद रिजाल समेत	वन तथा वातावरण मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०१।२५	२०८१।१२।०६	रिट जारी	
८३	०८०-WO-१३३५	उत्प्रेषण	केशव बहादुर खड्का समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०३।११	२०८१।०४।२५	रिट खारेज	
८४	०८०-WO-१४५६	उत्प्रेषण समेत	विष्णु गौतम	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०३।२४	२०८१।०५।३०	रिट खारेज	
८५	०७५-WO-०९०७	उत्प्रेषण	कुमार सिंह थापा	सिद्धार्थ नगरपालिकाको कार्यालय रुपन्देही समेत		२०८१।०४।२५	रिट खारेज	
८६	०७५-WO-१००७	उत्प्रेषण	नेपाल आयल निगम लि. केन्द्रिय कार्यालय	जिल्ला प्रशासन कार्यालय रुन्देही समेत		२०८१।०४।२१	रिट खारेज	
८७	०८१-WO-0048	परमादेश समेत	चन्द्रकान्त ज्ञवाली समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०५।१४		चलिरहेको	

८८	०७५-WO-१३४९	उत्प्रेषण समेत	पुष्पराज प्याकुरेल समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०५।२३	२०८१।०५।२४	रिट खारेज	
८९	०८१-WO-०३६१	उत्प्रेषण	मोहन परियार समेत	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०७।०४	२०८२।०३।३१	रिट जारी	
९०	०८१-WO-०४०९	उत्प्रेषण समेत	किशोर बन्जाडे	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०७।०४	२०८२।०३।३२	निवेदन फिर्ता	
९१	०८१-WO-०४७९	उत्प्रेषण समेत	पशुपति आचार्य समेत	स्वास्थय मन्त्रालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल समेत	२०८१।०७।२७		चलिरहेको	
९२	०८१-WO-०५०५	उत्प्रेषण/परमादेश समेत	मशहुद खाँ	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०७।२३		चलिरहेको	
९३	०८१-WO-०४८३	उत्प्रेषण परमादेश	खगराज उपाध्याय समेत	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।०४		चलिरहेको	
९४	०८१-WO-०४४५	उत्प्रेषण समेत	खिल बहादुर तामाङ समेत	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।०४		चलिरहेको	
९५	०८१-WO-३३६	उत्प्रेषण समेत	भुपाल दमाई	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।०४		चलिरहेको	
९६	०८१-WO-३३९	उत्प्रेषण समेत	कृष्ण कँडेल	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।०४	२०८२।०१।१४	रिट खारेज	
९७	०८१-WO-0513	उत्प्रेषण समेत	भोज बहादुर रावल	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।१४		चलिरहेको	
९८	०८१-WO-०६०२	उत्प्रेषण समेत	गौरव ढकाल	स्वास्थ्य मन्त्रालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल समेत	२०८१।०८।२६	२०८१।०९।२२	बयान फिर्ता	
९९	०८१-WO-०६५८	उत्प्रेषण	हेमन्त कुमार रोक्का समेत	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०९।०८		चलिरहेको	

१००	०८१-WO-०६४६	उत्प्रेषण	सर्वोत्तम सिमेन्त प्रा.लि. शेखर पौडेल	वन तथा वातावरण मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०९।१६		चलिरहेको	
१०१	०८१-wo-०५६४	उत्प्रेषण समेत	लोकनाथ रेग्मी समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०९।१९		चलिरहेको	
१०२	०८१-MS-००१७	अदालतको अपहेलना	कृष्ण कँडेल	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०९।२५	२०८२।०१।१४	रिट खारेज	
१०३	०८१-WO-०६५०	उत्प्रेषण, प्रतिषेध, परमादेश	अधिवक्ता जयप्रसाद पौडेल	उद्योग पर्यटन तथा यातायात मन्त्रालय समेत	२०८१।०९।२८		चलिरहेको	
१०४	०८१-WO-०७३२	उत्प्रेषण	अनुप तिवारी	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०९।२९		चलिरहेको	
१०५	०८१-WO-०७५३	प्रतिषेध,परमादेश	नारायण प्रसाद भुसाल	उद्योग पर्यटन तथा यातायात मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।१०।२३		चलिरहेको	
१०६	०८१-WO-०९१८	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	मुकुन्द खतिवडा	आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।११।२२	२०८२।०१।०३	संबैधानिक इजलासमा जाने	
१०७	०८१-WO-१०४९	उत्प्रेषण समेत	अधिवक्ता चन्द्र प्रसाद भुसाल	प्रदेश प्रमुखको कार्यालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८२।०१।०३		चलिरहेको	
१०८	०८१-WC-००४०	उत्प्रेषण समेत	राम रेखा यादव	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८२।०१।०३		चलिरहेको	
१०९	०८१-WC-००४२	उत्प्रेषण/परमादेश	शिव सार्कीको वारेस चन्द्र प्रसाद घिमिरे	लुम्बिनी प्रदेश सभा सचिवालय समेत	२०८२।०१।०९		चलिरहेको	

११०	०८१-FN-०९५३	उत्प्रेषण/परमादेश	गणेश कुमार आचार्य	क्षेत्र लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश क्षेत्र संगै	२०८२।०१।१७	२०८२।०३।११	निवेदन फर्ता फैसला	
१११	०८१-WO-११२६	उत्प्रेषण समेत	हरिकला थापा	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय रुपन्देही	२०८२।०१।२८		चलिरहेको	
११२	०८१-WO-०९७३	परमादेश	मोहम्मद अली अन्सरी	यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय नवलपरासी सुस्ता पश्चिम	२०८२।०१।३१		चलिरहेको	
११३	०८१-WC-००५२	उत्प्रेषण	मुकुन्द खतिवडा	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश बुटवल समेत	२०८२।०२।०२	२०८२।०३।२५	रिट जारी	
११४	०८१-wo-१२०४	उत्प्रेषण परमादेश	मिन बहादुर पुन	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८२।०२।१२		चलिरहेको	
११५	०८१-WO-११३४	उत्प्रेषण समेत	वरिष्ठ अधिवक्ता ज्योति बानियाँ	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८२।०२।१२		चलिरहेको	
११६	०८१-WO-१२३४	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	वरिष्ठ अधिवक्ता विष्णु प्रसाद तिमिल्सिना	स्वास्थ्य मन्त्रालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल समेत	२०८२।०२।१९		चलिरहेको	
११७	०८१-WO-१२८३	उत्प्रेषण परमादेश	म्याक्स मेडिटेक सिस्टम प्रा.लि.को आकाश नगरकोटी	लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पताल रुन्देही बुटवल समेत	२०८२।०२।२६		चलिरहेको	
११८	०८१-WO-१३३१	उत्प्रेषण	डा.अनन्त कुमार शर्मा	स्वास्थ्य मन्त्रालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल समेत	२०८२।०३।०३	२०८२।०३।१५	रिट जारी	
११९	०८१-WO-१४२१	उत्प्रेषण समेत	अधिवक्ता जयप्रसाद पौडेल	उद्योग, पर्यटन तथा यातायात मन्त्रालय समेत	२०८२।०३।१५		चलिरहेको	
१२०	०८१-WO-१४५५	उत्प्रेषण समेत	गोपाल प्रसाद पाण्डे	स्वास्थ्य मन्त्रालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल समेत	२०८२।०३।२४		चलिरहेको	
१२१	०८१-WO-१४५६	उत्प्रेषण समेत	पदम प्रसाद न्यौपाने	स्वास्थ्य मन्त्रालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल समेत	२०८२।०३।२४		चलिरहेको	
१२२	०८१-WO-१४५७	उत्प्रेषण समेत	विजय विराज विष्ट	स्वास्थ्य मन्त्रालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल समेत	२०८२।०३।२४		चलिरहेको	

उच्च अदालत तुलसीपुर

क्र.स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०८०-WO-००१८	उत्प्रेषण परमादेश	शारदा राम शर्मा समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८०।०६।२१	२०८१।०१।०३	रिट खारेज	
२	०८०-WO-००५७	परमादेश	विनोद योगी	डिभिजन वन कार्यालय प्युठान खलंक समेत	२०८१।०२।०७	२०८१।१२।१३	रिट जारी	
३	०८०-WO-००७४	उत्प्रेषण	सन्तोष अधिकारी समेत	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०३।१८	२०८१।११।२१	रिट खारेज	
४	०८१-WO-०००४	उत्प्रेषण/परमादेश	जमलाल खड्का	डिभिजन वन कार्यालय लिवाङ रोल्पा समेत	२०८१।०६।११	२०८१।०९।०३	रिट जारी	
५	०८१-WO-0023	उत्प्रेषण/परमादेश	बाबुराम पोखेल समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०६।१६	२०८१।११।२१	रिट खारेज	
६	०८१-WO-००२०	उत्प्रेषण/परमादेश	गोपाल डाँगी	डिभिजन वन कार्यालय लिवाङ रोल्पा	२०८१।०७।०१	२०८१।०९।०३	रिट जारी	
७	०८१-WO-००२५	उत्प्रेषण समेत	कल्याण विक्रम के.सी.	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०७।२६	२०८१।०९।०३	रिट खारेज	

८	०८१-WO-0027	निषेधाज्ञा	सन्तोष डाँगी समेत	खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यालय रोल्पा लिवाङ समेत	२०८१।०८।०२	२०८१।११।२८	रिट खारेज	
९	०८१-WO-००२८	परमादेश	सन्तोष डाँगी समेत	खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यालय रोल्पा लिवाङ समेत	२०८१।०८।०२	२०८१।११।२८	रिट जारी	
१०	०८१-WO-००३६	उत्प्रेषण समेत	राज कुमार पोखेल हमाल समेत	प्रदेश खेलकुद परिषद् लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।१८	२०८१।११।२८	रिट खारेज	
११	०८१-WO-००३५	उत्प्रेषण/परमादेश	श्यामेश चौधरी	प्रदेश पूर्वाधार विकास प्राधिकरण लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०९।०७	२०८१।१०।२३	रिट जारी	
१२	०८१-WO-००४७	उत्प्रेषण समेत	नामेन्द्र सुनार	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०९।२४	२०८१।११।२८	रिट खारेज	
१३	०८१-WO-००४४	उत्प्रेषण/परमादेश	मन कुमारी घर्ति	उद्योग, पर्यटन तथा यातायात मन्त्रालय समेत	२०८१।१०।०३	२०८२।०२।१४	रिट खारेज	
१४	०८१-WO-००४६	उत्प्रेषण समेत	प्रकाश खड्का	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय घोराही दाङ समेत	२०८१।१०।०६	२०८२।०२।१४	रिट खारेज	
१५	०८१-WO-००७७	निषेधाज्ञा	मदन कुमार भण्डारी	डिभिजन वन कार्यालय लमही दाङ समेत	२०८२।०१।०४	२०८२।०३।२५	रिट खारेज	

उच्च अदालत तुलसीपुर, बुटवल इजलास

क्र. स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०८०-WO-०१८२	परमादेश	सकिल महोमद मनिहार	आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०१।०७	२०८१।०४।१६	रिट खारेज	
२	०८०-WO-०२४६	उत्प्रेषण	मोसाफिर भगत समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०३।११	२०८१।०७।०५	रिट खारेज	
३	०८०-WO-०२४८	परमादेश	अ. बसन्त गौतम समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०३।२४	२०८१।०९।२१	रिट खारेज	
४	०८०-WO-०२५३	परमादेश	भिम प्रसाद तुलाचन	आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०४।०२	२०८१।०६।१४	रिट खारेज	
५	०८०-WO-०२७१	उत्प्रेषण परमादेश समेत	गोविन्द बहादुर खत्री	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०४।०४	२०८१।०५।०९	रिट खारेज	
६	०८०-WO-०२७६	उत्प्रेषण मिश्रित परमादेश	जय प्रकाश भट्ट्राई	सामाजिक विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०४।०४	२०८१।०४।१६	रिट खारेज	
७	०८०-WO-०२७४	निषेधाज्ञा	उमा देवी पंगेनी	शहरी विकास तथा खाने पानी मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०४।०७	२०८१।१२।०३	दाबि नपुग्ने	
८	०८१-DP-००४१	खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	पुरुषोत्तम उपाध्याय समेत	जलस्रोत तथा सिंचाई विकास डिभिजन कार्यालय तौलिहवा कपिलवस्तु समेत	२०८१।०४।१०	२०८१।०८।०४	फैसला सुरु सदर	
९	०८०-FN-०१२७	उत्प्रेषण, निषेधाज्ञा, परमादेश	सर्वेश कुमार पाण्डे	बुद्ध भूमी नगरपालिका समेत	२०८१।०२।२२	२०८१।०२।०८	माग बमोजिम हुने	

१०	०८१-WO-००११	परमादेश समेत	इन्दिरा आचार्य समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०५।०६	२०८१।०६।१४	रिट जारी	
११	०८०-FJ-००१६	अदालतको अपहेलना	हरिकला थापा	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय सिद्धार्थगनरपालिका रुपन्देही समेत	२०८१।०५।२४	२०८१।०९।०१	आंशिक दावी पुग्ने	
१२	०८१-WO-००६३	उत्प्रेषण	शिव सार्की	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०७।०४	२०८१।०९।०१	आंशिक रिट जारी	
१३	०८१-WO-००६९	परमादेश	गोविन्द बहादुर महत्रा क्षेत्री	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०७।०४	२०८१।०८।०५	रिट खारेज	
१४	०८१-WO-००५३	उत्प्रेषण/परमादेश समेत	राम विकास चौधरी समेत	उद्योग, पर्यटन तथा यातायात मन्त्रालय	२०८१।०७।०७	२०८१।१२।११	आंशिक रिट जारी	
१५	०८१-WO-००७०	परमादेश लगायत उपयुक्त आदेश	सीमाना थापा के.सी समेत	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।०२	२०८१।१२।११	रिट खारेज	
१६	०८१-WO-००८३	उत्प्रेषण समेत	उमेश कुमार चौधरी	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०८।०२	२०८१।०९।१४	रिट खारेज	
१७	०८१-WO-०१६७	परमादेश	शिव सार्की	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।११।१५	२०८१।१२।१७	मुद्दा फिर्ता	
१८	०८१-WO-००१७	अदालतको अपहेलना	शिव सार्की	प्रदेश लोकसेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।११।१५	२०८१।१२।१७	मुद्दा फिर्ता	
१९	०८१-WO-०१९५	उत्प्रेषण समेत	वेसिन्द्र राज सुवेदी	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।१२।२७	२०८१।१२।२७	मुद्दा फिर्ता	
२०	०८१-WO-०२०३	उत्प्रेषण/परमादेश	अधिवक्ता रक्षाराम हरिजन समेत	यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय भैरहवा रुपन्देही समेत	२०८२।०१।११	२०८२।०३।१५	आंशिक रिट जारी	

२१	०८१-WO-०२२९	उत्प्रेषण/परमादेश	खेलोमेलो तथा फर्निचर उद्योगका प्रोप्राइटर नारायणदत्त शर्मा	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु तौलिहवा समेत	२०८२।०१।१६	२०८२।०१।३०	रिट खारेज	
२२	०८१-WO-०२३०	उत्प्रेषण/परमादेश	भुन्नुर प्रसाद थारु	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु तौलिहवा समेत	२०८२।०१।१६	२०८२।०१।३०	रिट खारेज	
२३	०८१-WO-०२३१	उत्प्रेषण/परमादेश	हिरा बहादुर के.सी.	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु तौलिहवा समेत	२०८२।०१।१६	२०८२।०१।३०	रिट खारेज	
२४	०८१-WO-०२३३	उत्प्रेषण/परमादेश	नुरुन निशा मुसलमान	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु तौलिहवा समेत	२०८२।०१।१६	२०८२।०१।३०	रिट खारेज	
२५	०८१-WO-०२३४	उत्प्रेषण/परमादेश	हरि बहादुर खत्री	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु तौलिहवा समेत	२०८२।०१।१६	२०८२।०१।३०	रिट खारेज	
२६	०८१-WO-०२४०	उत्प्रेषण/परमादेश	राजन अर्याल	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु तौलिहवा समेत	२०८२।०१।१६	२०८२।०१।३०	रिट खारेज	
२७	०८१-WO-०२७१	उत्प्रेषण परमादेश	डा.आलोक कुमार पाण्डेय	प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश, बुटवल	२०८२।०२।२९		चलिरहेको	
२८	०८१-WO-०२६५	उत्प्रेषण मिश्रित परमादेश	प्रतिनिधि टोप बहादुर रायमाझी	जलस्रोत तथा सिंचाई विकास डिभिजन कार्यालय पाल्पा समेत	२०८२।०३।०४	२०८२।०३।१८	मुलतवीमा राखे	
२९	०८१-WO-०२७७	उत्प्रेषण परमादेश	अनिल कुमार मण्डव्य	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८२।०३।०८		चलिरहेको	

उच्च अदालत तुलसीपुर नेपालगंज इजलास

क्र.स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०८०-WO-०१८५	उत्प्रेषण परमादेश	सुमित्रा पन्त	उद्योग तथा यातायात व्यवस्था कार्यालय नेपालगंज बाँके समेत	२०८०।१२।१५	२०८१।०५।०५	रिट खारेज	
२	०८०-WO-०१९४	परमादेश	अ. विकास आचार्य समेत	उद्योग तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय, लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८१।०१।०३	२०८१।१०।२२	रिट जारी	
३	०८०-WO-०२३४	प्रतिषेध, उत्प्रेषण, परमादेश	झग्गु प्रसाद रिजाल	सडक पूर्वाधार विकास कार्यालय बर्दिया समेत	२०८१।०२।०९	२०८१।०८।२६	आंशिक रिट जारी	
४	०८०-WO-०२४१	परमादेश	इन्ताच अलि मनिहार	डिभिजन वन कार्यालय बर्दिया समेत	२०८१।०२।२३	२०८१।०७।१४	रिट जारी	
५	०८०-FJ-००३०	उपयुक्त आदेश	अफ्ताव अन्सरी	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय समेत	२०८१।०४।२७	२०८१।०५।१९	रिट खारेज	
६	०८०-WO-०२७९	परमादेश	मनोज कुमार बर्मा समेत	कृषि, भूमी व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय कृषि विकास निर्देशनालय, ज्ञान केन्द्र बाँके	२०८१।०५।०२	२०८१।०६।०२	रिट जारी	
७	०८१-WO-0149	प्रतिषेध,परमादेश	नर्विक निर्माण सेवाको प्रो. बिनोद कुमार शाही	जलस्रोत तथा सिंचाई विकास डिभिजन कार्यालय नेपालगंज बाँके समेत	२०८१।०९।२६	२०८१।१२।०६	रिट खारेज	
८	०८१-WO-०१३६	परमादेश	विष्णु कुमारी खत्री	सहकारी दर्ता अधिकारीको कार्यालय राप्ती उपत्यका	२०८१।०९।२९		चलिरहेको	
९	०८१-WO-०२२७	उत्प्रेषण परमादेश समेत	अधिवक्ता बल बहादुर चन्द समेत	लुम्बिनी प्रदेश सभा सचिवालय समेत	२०८२।०१।०२	२०८२।०३।१८	रिट खारेज	
१०	०८१-WO-०२४५	उत्प्रेषण/परमादेश	युनुस खाँ समेत	डिभिजन वन कार्यालय नेपालगंज बाँके समेत	२०८२।०१।०९	२०८२।०३।२५	रिट खारेज	

११	०८१-WO-०२८१	परमादेश	कमल राज पौडेल	डिभिजन वन कार्यालय, बर्दिया समेत	२०८२।०२।१२		चलिरहेको	
१२	०८१-WO-०२८७	परमादेश उत्प्रेषण	भोला महत, अंगनिया थारु समेत	आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश समेत	२०८२।०२।२५		चलिरहेको	
१३	०८१-WO-०२९५	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्टि्भ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
१४	०८१-WO-०२९६	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्टि्भ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
१५	०८१-WO-०२९७	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्टि्भ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
१६	०८१-WO-०२९८	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्टि्भ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
१७	०८१-WO-०२९९	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्टि्भ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
१८	०८१-WO-०३००	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्टि्भ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	

१९	०८१-WO-०३०१	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्ट्रिभ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
२०	०८१-WO-०३०२	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्ट्रिभ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
२१	०८१-WO-०३०३	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	एक्सन एक्ट्रिभ ईनर्जी प्रा.लि.का संचालक अध्यक्ष केशवराज शर्मा	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय	२०८२।०३।०९		चलिरहेको	
२२	०८१-WO-०३०५	उत्प्रेषण, परमादेश समेत	मुजिबुल्ला खाँ समेत	डिभिजन वन कार्यालय बाँके, नेपालगंज	२०८२।०३।१९		चलिरहेको	

नवलपरासी जिल्ला अदालत

क्र.स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०८१-WO-०००९	निषेधाज्ञा	केदार यादव	सहरी विकास तथा खानेपानी मन्त्रालय लु.प्र. समेत	२०८१।१२।२०		चलिरहेको	

रुपन्देही जिल्ला अदालत

क्र.स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०८०-WO-००३३	निषेधाज्ञा	चन्द्रीका अहिर समेत	शहरी विकास तथा भवन कार्यालय, रुपन्देही समेत	२०८०।०८।१०	२०८१।१०।२३	अन्तरिम आदेश खारेजी	

बाँके जिल्ला अदालत

क्र.स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०८१-CP-१३९९	करारको यथावट परीपालन गरी गराई पाउँ	विनोद कुमार शाही	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय लु.प्र. समेत	२०८१।१२।२६		चलिरहेको	

प्रशासकीय अदालत

क्र.स.	रिट नं.	मुद्दा	निवेदक	विपक्षी	लिखित जवाफ दर्ता मिति	फैसला मिति	फैसला प्रकार	कैफियत
१	०८१-AC-००७३	बढुवा निर्णय बदर	जनक प्रसाद बस्याल	शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय	२०८२।०३।११		चलिरहेको	

२.४ कानुनी राय

मुख्य न्यायाधिवक्ता प्रदेश सरकारको मुख्य कानुनी सल्लाहकार हुने र संवैधानिक एवं कानुनी विषयमा प्रदेश सरकार वा प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अन्य अधिकारीलाई राय सल्लाह दिनु कर्तव्य हुने भनि नेपालको संविधानको धारा १६० को उपधारा (५) बमोजिम संवैधानिक व्यवस्थाको रुपमा तोकिएको छ । त्यसै गरी, मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवा शर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ४(१)(ग) अनुसार प्रदेश कानूनको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै कठिनाई आइपरेमा वा प्रदेशको कार्यक्षेत्रको कुनै विषयमा तत्काल कानून बनाउनु पर्ने वा भैरहेको कानून संशोधन गर्न वा बनिरहेको कानून लागू गर्नु पर्ने देखिएमा कारण खुलाई प्रदेश सरकार समक्ष राय सुझाव पेश गर्न र ऐ.को दफा ४(८) बमोजिम मुख्य न्यायाधिवक्ताले प्रदेश सभा वा सोको कुनै समितिले गरेको आमन्त्रण बमोजिम त्यस्तो बैठकमा उपस्थित भई कानुनी प्रश्नको सम्बन्धमा समेत राय व्यक्त गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

प्रदेश सरकार वा प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अधिकारीले वा प्रदेश सरकार मातहतका कार्यालयहरुले कुनै संवैधानिक वा कानुनी प्रश्नमा मुख्य न्यायाधिवक्तासँग राय माग गर्दा देहाय बमोजिमको रित पूरा गरेको हुनुपर्दछ :-

क) जुन विषयमा राय माग गरिएको हो सो विषयमा निर्णय गर्ने अधिकार त्यस्तो राय माग गर्ने कार्यालय वा अधिकारीलाई हुनुपर्नेछ ।

ख) जुन विषयमा राय माग गरिएको हो सो सँग सम्बन्धित सम्पूर्ण विवरण संक्षेपमा खुलाई सम्बन्धित कागजात संलग्न गरिएको हुनुपर्नेछ ।

ग) राय माग गरिएको विषयमा स्पष्ट रुपमा संवैधानिक वा कानुनी प्रश्न उल्लेख गरिएको हुनुपर्नेछ ।

घ) जुन विषयमा राय माग गरिएको हो सो विषयमा अन्य कुनै कार्यालय वा अधिकारीको समेत राय लिनु पर्ने वा अन्य कुनै प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्ने भएमा सो सबै प्रक्रिया पूरा गरी राय माग गरिएको हुनुपर्नेछ ।

ङ) जुन विषयमा राय माग गरिएको हो सो विभागीय राय सहित सम्बन्धित कार्यालयको दृष्टिकोण उल्लेख भएको हुनुपर्नेछ ।

च) राय माग गरिएको विषय र राय दिएको विषय गोप्य रहने ।

क्र.स.	कानुनी राय माग गर्ने निकाय	राय माग गरेको मिति	राय दिएको मिति	राय दिएको सङ्ख्या
१	लुम्बिनी प्रदेश सरकार मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल	२०८२/०१/१०	२०८२/०२/१२	१
	जम्मा			१

परिच्छेद - ३

बार्षिक कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनको अवस्था

३.१ कार्यालयबाट उपस्थित जनशक्तिको विवरण

वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कार्यालयबाट सहभागी पदाधिकारी एंव कर्मचारीको विवरण

क्र.स.	पदाधिकारी,एंव कर्मचारीको विवरण	पद	जिम्मेवारी	कार्यक्रमको नाम
१	श्री यमलाल खनाल	मुख्य न्यायाधिवक्ता	निर्देशक/ अनुगमनकर्ता/ सहजकर्ता	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
२	श्री डा. सूर्यप्रसाद पौडेल	उपन्यायाधिवक्ता/ कार्यालय प्रमुख	संयोजक/ सहजकर्ता	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
३.	श्री इन्दु बसेल	सहायक न्यायाधिवक्ता	सह-संयोजक	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
४.	श्री तेजप्रसाद पाण्डे	सहायक न्यायाधिवक्ता	सहजकर्ता/ प्रतिवेदक	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
५.	श्री दुर्गाप्रसाद पौडेल	लेखा अधिकृत	व्यवस्थापन	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
६.	श्री विरेन्द्र कुमार लाल दास	बरिष्ठ प्रशासन सहायक	ब्यवस्थापन	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
७.	श्री कविता चौधरी	कम्प्यूटर अपरेटर	व्यवस्थापन	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
८.	श्री मधु खनाल	ह.स.चा	सवारी चालक	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
९.	श्री डोलबहादुर थापा मगर	ह.स.चा.	सवारी चालक	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
१०.	बिनु रेग्मी	कार्यालय सहयोगी	व्यवस्थापन सहयोगी	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा
१०.	श्री राम प्रसाद पाण्डे	कार्यालय सहयोगी	व्यवस्थापन सहयोगी	लक्षित बार्षिक कार्यक्रम सवैमा

वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहभागी स्रोत व्यक्तिहरुको विवरण

क.स	पदाधिकारी,एंव कर्मचारीको विवरण	पद	जिम्मेवारी	कार्यक्रमको नाम
१	मा. टेकप्रसाद ढुङ्गाना	न्यायाधीश, सर्वोच्च अदालत	सहजकर्ता / स्रोत व्यक्ति	लुम्बिनी प्रदेश कानुन निर्माण र कार्यान्वयनका चुनौती तथा समाधानका उपाय विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम
२	मा. रमेश बडाल	महान्यायाधिवक्ता	निर्देशक/ अनुगमनकर्ता/ सहजकर्ता	लुम्बिनी प्रदेश कानुन निर्माण र कार्यान्वयनका चुनौती तथा समाधानका उपाय विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम
३	श्री लोकराज पराजुली	नायव महान्यायाधिवक्ता	सहजकर्ता / स्रोत व्यक्ति	लुम्बिनी प्रदेश कानुन निर्माण र कार्यान्वयनका चुनौती तथा समाधानका उपाय विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम
४	श्री टिकाराम भट्टराई	वरिष्ठ अधिवक्ता	सहजकर्ता / स्रोत व्यक्ति	लुम्बिनी प्रदेश कानुन निर्माण र कार्यान्वयनका चुनौती तथा समाधानका उपाय विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम
५	श्री सोमाकान्त भण्डारी	सहन्यायाधिवक्ता	सहजकर्ता / स्रोत व्यक्ति	रिट प्रतिरक्षा लिखित जवाफ को स्तरीयता एवं कानूनी राय मा प्रभावकारिता विययक गोष्ठी अन्तरक्रिया कार्यक्रम
६	श्री राजेन्द्र प्रसाद अधिकारी	उप सचिव (कानुन)	सहजकर्ता / स्रोत व्यक्ति	रिट प्रतिरक्षा लिखित जवाफ को स्तरीयता एवं कानूनी राय मा प्रभावकारिता विययक गोष्ठी अन्तरक्रिया कार्यक्रम
७.	श्री प्रकाश मरासिनी	उपन्यायाधिवक्ता (उ.स.व.का)	सहजकर्ता (गुल्मीमा मात्र)	समुदायमा कानुनी शिक्षा तथा सचेतना सम्बन्धि अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम
८.	श्री मेघनाथ खनाल	Assistant Professor (लु.बौ.वि. स्कुल अफ ल)	सहजकर्ता विश्वविद्यालयमा मात्र	विश्व विद्यालयका विद्यार्थीहरु सँग कानूनी अन्तरसंवाद कार्यक्रम

३.२ आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा सम्पन्न कार्यक्रमहरु

क्र.स	कार्यक्रम नाम	कार्यक्रम संचालन गरिएको			सहभागिताको संख्यात्मक अवस्था			कैफियत
		मिति	समय	स्थान	पुरुष	महिला	जम्मा	
१.	सचेतनाका लागि पुस्तक हस्तान्तरण कार्य	२०८१।११।२३	विहान १० बजे	कारागार कार्यालय अर्घाखाची	९	५	१४	
२.	समुदायमा कानुनी शिक्षा तथा सचेतना सम्बन्धि अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम	२०८१।११।२४	विहान १० बजे	रेसुङ्गा नगरपालिका वडा नं ९ को कार्यालय गुल्मी	२४	१०२	१२६	
३.	स्थानीय तहका जनप्रतिनिध एंव न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरु सँग न्यायिक अन्तरसंवाद कार्यक्रम	२०८१।११।२६	विहान १० बजे	सिस्ने गाउँकालिकाको सभाहल, रुकुम पुर्व	३१	१२	४३	
४.	विश्व विद्यालयका विद्यार्थीहरु सँग कानूनी अन्तरसंवाद कार्यक्रम	२०८१।१२।१५	विहान १० बजे	लुम्बिनि बौद्ध विश्वविद्यालय स्कुल अफ ल को सभाहल	३८	५३	९१	
५	समुदायमा कानुनी शिक्षा तथा सचेतना सम्बन्धी अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम	२०८२।०३।०२		श्री सरस्वती मा.वि. हंसपुर चाभा, प्युठाम	५१	३५	८६	
६	रिट प्रतिरक्षा लिखित जवाफ को स्तरीयता एवं कानूनी राय मा प्रभावकारिता वियपक गोष्ठी अन्तरक्रिया कार्यक्रम	२०८१।११।०६	विहान ८ बजे	लुम्बिनी हल रासी उपत्यका (देउखुरी), दाङ	४५	५	५०	
७	अन्तर प्रदेश अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	२०८१।११।१३		मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय सुदुरपश्चिम प्रदेश	१६	२	१८	
८	संघीयताको सवलीकरणमा प्रदेश कानून निर्माण तथा कार्यान्वयनका चुनौती र समाधान विषयक	२०८२।०३।०६	विहान ८ बजे	लुम्बिनी ग्रिन होटल लमही	७८	२१	९९	

	अन्तरक्रिया कार्यक्रम							
९	प्रहरी हिरासत एंव कारागार अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०७।२१	विहान ८ बजे	जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा कारागार कार्यालय, घोराही	५	१	६	
१०	कारागार अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०७।२१	दिउसो २ बजे	कारागार कार्यालय, तुलसीपुर	५	१	६	
११	प्रहरी हिरासत एंव कारागार अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०८।०७	विहान २ बजे	जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा कारागार कार्यालय अर्घाखाँची	५	१	६	
१२	प्रहरी हिरासत एंव कारागार अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०८।०८	विहान ८ बजे	जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा कारागार कार्यालय, गुल्मी	२	७	९	
१३	प्रहरी हिरासत एंव कारागार अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०८।०८	दिउसो ५ बजे	जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा कारागार कार्यालय पाल्पा	१३	०	१३	
१४	प्रहरी हिरासत एंव कारागार अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०९।०४	विहान ११ बजे	जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा कारागार कार्यालय नवलपरासी पश्चिम	८	१	९	
१५	प्रहरी हिरासत एंव कारागार अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०९।०५	दिउसो १२ बजे	जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा कारागार कार्यालय, रुपन्देही	८	१	९	
१६	बाल सुधार गृह अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।०९।०५	बेलुका ५ बजे	रुपन्देही	५	२	७	
१७	प्रहरी हिरासत अनुगमन/निरिक्षण	२०८१।११।२६	दिउसो २ बजे	जिल्ला प्रहरी कार्यालय रुकुम (पुर्व)	२	६	८	

३.३ कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको वार्षिक कार्यक्रम अनुसार मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा कार्यरत जनशक्तिहरुको बहुआयामिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले यस आ.ब.मा सहायक न्यायाधिवक्ता तेजप्रसाद पाण्डे, अधिकृत छैठौं (लेखा) दुर्गाप्रसाद पौडेल र वरिष्ठ प्रशासन सहायक विरेन्द्र कुमार लाल दासले ड्राइभिङ तालिम लिएर हलुका सवारी चालक अनुमति पत्र समेत प्राप्त गरेको अवस्था छ ।

३.४ समुदायमा कानूनी शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम

समुदायमा कानूनी शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रमलाई देहायका उपशिर्षकमा आयोजना गरी सम्पन गरिएको छ :-

३.४.१ समुदायमा कानुनी शिक्षा तथा सचेतना सम्बन्धि अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम

मख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय लुम्बिनि प्रदेशको आयोजनामा गुल्मी जिल्ला, रेशुङ्गा नगरपालिका वडा नम्बर ९ को कार्यालयमा वडास्तरीय जनप्रतिनिधिहरु, सामुदायिक सहजकर्ताहरु, समुदायका अगुवा एवं शिक्षक तथा विद्यार्थीहरु समेतको उपस्थितिमा स्थानीय न्यायिक समितिले निरुपण गर्ने तथा मेलमिलापका माध्यमबाट निरुपण गरिने विवाद,क्षेत्राधिकार सहित के कस्ता विवादहरु भएमा न्यायिक समितिमा उजुरी गर्ने र सो प्रक्रियाका बारेमा सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराइएको थियो। उक्त कार्यक्रममा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यलयबाट स्रोत व्यक्तिको रुपमा उच्च सरकारी वकिल कार्यालय बुटवलका उपन्यायाधिक्ता श्री प्रकाश मरासिनीले सहजीकरण गर्नु भएको थियो । सहभागीहरुलाई परिवर्तित अवस्थामा निर्माण भएका सरोकारित कानुनको समेत जानकारी गराइएको थियो । आयोजक कार्यालयबाट मुख्य न्यायाधिवक्ता श्री यमलाल खनाल, कार्यालय प्रमुख डा. सूर्यप्रसाद पौडेल लगायतका कर्मचारीहरु, रेशुङ्गा नगरपालिकाबाट उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयबाट जिल्ला न्यायाधिवक्ता समेतको उपस्थिति रहेको थियो ।

छलफलमा उठेका मुख्य मुख्य विषयहरु र तिनको समाधान

प्रस्तुतिकरण, छलफल, प्रश्नोउत्तर एवं सामुहिक छलफलका विधिबाट संचालन गरिएको उक्त कार्यक्रममा विशेषतः सहभागीहरुले स्थानीय न्यायिक समिति तथा वडा स्तरमा रहेका सामुदायिक मेलमिलापकर्ताहरुले मेलमिलापका सन्दर्भमा अपनाउनु पर्ने कार्यबिधि, मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले गर्ने काम र समुदायसँगको सहकार्य के कस्तो हुने भन्ने सम्बन्धि जिज्ञासा रहेका थिए। विशेषतः कानुनी शिक्षा प्रदान गर्ने उद्देश्यले संचालन गरिएको उक्त कार्यक्रममा मुख्य न्यायाधिवक्ता श्री यमलाल खनालले न्यायिक क्षेत्रमा गुल्मी जिल्लाले हासिल गरेको न्यायिक इतिहांस समेतको चर्चा गर्दै सहभागीहरुको जिज्ञासालाई सम्वोधन गर्नु भएको थियो ।

माध्यामिक विद्यालयका विद्यार्थीहरुसँग छलफल : प्यूठान जिल्ला स्थित सरुमारानी गाँउपालिका- ३ श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय चाभ प्यूठानमा विद्यालयका विद्यार्थीहरु, शिक्षक तथा विद्यालयका कर्मचारीहरुसँग मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य अधिकारहरु कार्यालयको परिचय लागु औषध नियन्त्रण लैंगिक हिंसा बालविवाह लगायतका फौजदारी कसुरसँग सम्बन्धित विषयहरुमा छलफल तथा अभिमुखिकरण गरिएको थियो ।

३.४.२ स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरु एवं न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरुसँग न्यायिक अन्तरसंवाद कार्यक्रम

नेपालको संविधानले परिकल्पना गरेको स्थानीय न्यायिक समितिको काम, न्यायिक कार्यविधि र स्थानीय न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकार लगायत स्थानीय तहले गरिरहेको अभ्यास र सोमा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यलयको भूमिका एवं अन्तरसम्बन्धका आयामहरुको सन्दर्भमा **रुकुम पुर्व जिल्लाका तीन वटै स्थानीय तहका** जनप्रतिनिधहरु, स्थानीय न्यायिक समितिका पदाधिकारी एंव सदस्यहरु, स्थानीय न्यायिक समितिको सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरु, जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय तथा नेपाल बार एसोसियसन लगायतका सरोकारवालाहरुका विचमा एक दिने न्यायिक अन्तर संवाद कार्यक्रम संचालन भएको थियो। मुख्य न्यायाधिवक्ताको अध्यक्षता तथा तीन वटै पालिकाका प्रमुखहरुको आतिथ्यतामा सम्पन्न कार्यक्रममा कार्यालय प्रमुख डा. सूर्य प्रसाद पौडेलले कार्यक्रमको उद्देश्य एवं मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको काम, कर्तव्य र अधिकार लगायतका विषयमा सहभागीहरुसँग छलफल तथा सहजीकरण गर्नु भएको थियो । सहायक न्यायाधिवक्ता तेजप्रसाद पाण्डेले स्थानीय न्यायिक समितिको काम, कर्तव्य र क्षेत्राधिकार एवं कार्यविधिका बारेमा सहजीकरण गर्नु भएको थियो ।

छलफलमा उठेका मुख्य मुख्य विषयहरु र तिनको समाधान

स्थानीय न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरुले आफुले आफ्नो स्थानीय तहमा सम्पादन गरेका न्याय सम्पादनको अनुभव, अपनाइएको कार्यविधि, मुद्दा पछ्यौंट गरेको विवरण, आफुले निरुपण तथा मेलमिलाप गरेको विषय र न्याय सम्पादनका क्रममा आइपरेका चुनौती तथा अपनाइएका समाधानको उपायहरुका बारेमा जिज्ञासाहरु उठाएका थिए । स्थानीय न्यायिक समितिको सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरुले स्थानीय तहमा दर्ता हुन आउने विवादका विषय तथा स्थानीय न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकार लगायत विषयमा जिज्ञासा प्रस्तुत गरेका थिए । पालिका स्तर तथा वडा स्तरीय जनप्रतिनिधिहरुले स्थानीय तहको समग्र कानुनको निर्माण तथा कार्यान्वयनको विषयमा आफ्ना अनुभवहरुको आदान प्रदान समेत गरेका थिए ।

सोही कार्यक्रममा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको तर्फबाट मुख्य न्यायाधिक्ता श्री यमलाल खनालले सहभागीहरुको तर्फबाट उठेका जिज्ञासाहरुको सम्बोधन गर्दै नेपालको समग्र न्याय प्रणाली, परिवर्तित कानुनी संरचना, तिनै तहका सरकारको कानुनी तथा न्यायिक क्षेत्राधिकारको सवाल तथा अदालतबाट समय समयमा प्रतिपादित नजिरहरुको समग्रतामा जानकारी गराउनु भएको थियो ।

३.४.३ कानुनका विद्यार्थीहरुसँग अन्तरसंवाद कार्यक्रम

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले नेपालको संविधान तथा मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकारका सम्बन्धमा बनेको ऐन लगायतका आधारबाट आफ्नो कार्य सम्पादन अगाडी बढाउदै आएको छ ।यसै क्रममा कार्यालयले **लुम्बिनी बौद्ध विश्व विद्यालय स्कुल अफ ल, बुटवलका** विद्यार्थी तथा प्राध्यापकहरुसँग कानुनी अन्तरसंवाद कार्यक्रम सम्पन्न भयो।उक्त अवसरमा मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम,कर्तव्य तथा अधिकारका एंव संघीयतामा न्यायिक अभ्यास एंव कानुनी तथा न्यायिक कार्यविधिहरुका बारेमा विद्यार्थीहरु विच छलफल गरिएको थियो ।उक्त कार्यक्रममा विश्वविद्यालयका सहायक प्राध्यापक श्री मेघनाथ खनालले संघीयता र नेपालको न्यायपालिका विषयमा प्रस्तुतीकरण समेत गर्नुभएको थियो।

छलफलमा उठेका मुख्य मुख्य विषयहरु र तिनको समाधान

उक्त कार्यक्रममा विश्वविद्यालयका डिन हरिशरण चकुनले यस्ता किसिमका अन्तरक्रियात्मक

कार्यक्रमहरु निरन्तर हुनुपर्नेमा जोड दिदै मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले कानुनसँग सरोकार राख्ने सरोकारवालासँग निरन्तर संवाद तथा अन्तरक्रिया गर्दै आफ्नो कार्य सम्पादन गर्नु पर्ने र मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयसँग विश्वविद्यालयले समन्वय र सहकार्यका लागि प्रतिवद्ध रहेको जानकारी दिनु भयो । विश्वविद्यालयका निर्देशक एंव क्याम्पस प्रमुख बरिष्ठ अधिवक्ता श्री प्रकाशमणि शर्माले सार्वजनिक सरोकार एवं संघीय राज्य संरचनाको अभ्यास गर्दै गर्दा केन्द्र सरकारबाट अधिकारको विनियोजनमा आनाकानी भएको अवस्थामा अधिकारको उपयोगको लागी संस्थागत एवं कानुनी उपचारमा जान समेत मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयलाई सुझाव दिनुभयो। यसै गरी उक्त विश्वविद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरु सिमाना थापा क्षेत्रीले महान्यायाधिवक्ता कार्यालय र मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यलय विचको समन्वय तथा सहकार्य एवं आइपर्ने चुनौतीको समाधानका सन्दर्भमा, नविना घिमिरेले फैसला कार्यान्वनयमा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको भूमिकाको सन्दर्भमा, अमर पाण्डेले मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट गरिने हिरासत तथा कारागार अनुगमनका क्रममा प्रदान गरिएका सुझावहरुको कार्यान्वयन तथा यसका चुनौतीका सन्दर्भ लगायतमा जिज्ञासा राखिएको थियो । कार्यक्रममा उठेका सुझाव एवं जिज्ञासाका सम्बन्धमा नेपालको संविधान, मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार, संघीयतामा न्यायपालिकाको अवधारणा लगायतका परिस्थितिहरुको आधारमा मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट सम्बोधन भएको थियो ।

उक्त कार्यक्रम मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयका उपन्यायाधिवक्ता डा. सुर्य प्रसाद पौडेलको अध्यक्षता मुख्य न्यायाधिवक्ता श्री यमलाल खनालको प्रमुख आतिथ्यता एवं लुम्बिनि बौद्ध विश्वविद्यालयका डिन, क्याम्पस प्रमुख, प्राध्यापकहरु एंव विद्यार्थीहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न भएको थियो ।

कार्यक्रमका सवल पक्षहरु

विशेषतः मुख्य न्यायाधिवक्ताले सम्पादन गर्ने कार्यहरुलाई व्यवस्थित तरिकाले सम्पन्न गर्न सामुदायिक सहभागिता गराउने उद्देश्यले आयोजना गरिएको कार्यक्रममा देहायका सवल पक्षहरु रहेका छन् :-

- कार्यक्रमको लक्षित सरोकारवालाहरु समुदाय, विश्वविद्यालयका विद्यार्थी एंव स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरुको सक्रिय सहभागिता रहेको थियो।
- यस कार्यक्रमले मुख्य न्यायाधिवक्तालाई समुदायसँग जोड्ने सम्बन्ध सेतुको रुपमा स्थापित भएको छ ।
- मुख्य न्यायाधिवक्ताले सम्पादन गर्ने कार्यहरुलाई व्यवस्थित तरिकाले सम्पन्न गर्न सामुदायिक सहभागिता अभिवृद्धि भएको छ ।
- सरोकारवालाहरुले मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकारका विषयमा जानकारी हासिल गरेका छन् ।
- स्थानीय स्तरमा उत्पन्न हुने विवादको स्वरुप, प्रकृति तथा ति विवादहरुको निरुपण गर्ने निकाय, विवाद समाधानका वैकल्पिक उपायहरुका वारेमा जानकारी हासिल गरेका छन् ।
- स्थानीय न्यायिक समितिका पदाधिकारीको न्याय सम्पादन कार्यविधि, रुकुम पुर्व जिल्लामा अभ्यास गरेको प्रक्रिया र सुधारको उपायका वारेमा रुकुम जिल्लाका जनप्रतिनिधिहरुलाई पुनर्ताजगी गरिएको र पालिकाहरु विच अन्तरसम्बन्ध विकास भएको छ ।
- लुम्बिनी बौद्ध विश्व विद्यालय स्कुल अफ ल मा कानुनका विद्यार्थी एंव प्राध्यापकहरुसँगको समन्वयमा कानुनका विद्यार्थीहरुसँगको कानुनी अन्तरसंवादले मुख्य न्यायाधिवक्ताले बहस पैरवी र प्रतिरक्षा गर्ने मुद्दाका सवाल तथा विषयबस्तुहरु सम्बन्धमा जानकारी हाँसिल गरेका छन् । जसले विद्यार्थीहरुमा समन्वयत्यामक उर्जा विकास भएको छ ।
- विश्व विद्यालयको कानुनी अन्तर संवाद कार्यक्रममा विद्यार्थीहरुले मुख्य न्यायाधिवक्ता

कार्यलयको जनशक्ति व्यवस्थापन, मुख्य न्यायाधिवक्ताको अधिकार प्रत्यायोजन, संघिय शासन व्यवस्थामा गरिएको न्यायिक अभ्यास लगायतका विषयमा प्रश्नोउत्तरात्मक अन्तरक्रिया गरेका छन् । जसबाट तत् तत् विषयमा सहभागीहरुले जानकारी हासिल गरेका छन् ।

३.५ लुम्बिनि प्रदेशमा रहेका हिरासत तथा कारागारहरुको अनुगमन

नेपालको संविधान तथा मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवाका अन्य सर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५ ले दिएको अधिकार बमोजिम यस कार्यालयबाट मुख्य न्यायाधिवक्ताको नेतृत्वमा प्रदेश अन्तरगतका जिल्लाहरुमा रहेका प्रहरी कार्यालयका हिरासतहरु, जिल्ला कारागार कार्यालयहरु र बाल सुधार गृहको (दाङ, अर्घाखाँची, गुल्मी, पाल्पा, रुपन्देही, कपिलवस्तु, रुकुम पुर्व र नवलपरासी) अनुगमन गरी तहाँ रहेका समस्या समाधानका लागि तत् तत् कार्यालयहरुलाई आवश्यक निर्देशन तथा सरोकारवाला निकायलाई ध्यानाकर्षण गरिएको छ ।अनुगमनका क्रममा देहायका समस्याहरु देखिएका थिए:

- हिरासत, बाल निगरानी कक्ष, कारागार तथा बाल सुधार गृहमा रहेका कैदी, थनुवा तथा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाहरुले कानून बमोजिमको मानवोचित व्यवहार पाउन सकेको नदेखिएको,
- सवै जसो जिल्ला कारागारहरुमा कारागारको क्षमता भन्दा बढी कैदी तथा बन्दीहरु राखिएको।
- सवै कारागारमा कैदीहरुको स्वास्थ्य परीक्षण एवं न्युनतम भौतिक पूर्वाधार तथा सेवा सुविधाको अभाव देखिएको ।
- कारागारहरुमा कैदीलाई अदालतमा उपस्थित गराउनको लागी गाडी अभाव रहेको ।
- रुपन्देही जिल्लामा रहेको बाल सुधार गृहमा क्षमता भन्दा बढी कानूनको विवादमा परेका बालबालिका राखिएको, कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाहरुको शिक्षाका लागि उपयुक्त अवसर उपलब्ध हुन नसकेको पाइएको ।
- बालसुधार गृहमा न्युनतम भौतिक सुविधाको अभावले सुधारको वातावरण बन्न नसकेको ।
- कतिपय कैदीहरुलाई कारागारमा राख्दा कैदी पुर्जी विनै राखेको देखिएको हुँदा कैदी

तथा थुनुवाको कैदी पुर्जी एंवम थुनुवा पुर्जी लिइ कारागारमा राख्नका लागि निर्देशन दिएको ।

- आफन्त तथा कानून व्यवसायीसँग भेटघाटका लागि अलग कोठा नभएको कारणले कैदी र थुनुवाको गोपनीयता कायम हुन नसक्ने अवस्था देखिएको ।
- कतिपय कारागारमा स्वास्थयकर्मीको पद रिक्त रहेको तथा औषधीको उपलब्धता पर्याप्त नभएको पाइएको तथा नियमित रुपमा कैदी र थुनुवा स्वास्थ्य परीक्षण हुने गरेको नदेखिएको ।

गर्नुपर्ने सुधारहरु

- कारागारको भौतिक पूर्वाधार, कैदी तथा बन्दीहरुको मानवोचित व्यवहार तथा मानव अधिकारको संरक्षणको लागि प्रदेश सरकारले विशेष सहयोग र पहल गर्नुपर्ने अवस्था देखिएको छ ।
- तुलसीपुर कारागार बाहेक हिरासत र कारागार कक्षमा दोहोरो हावा र पर्याप्त प्रकाश पुग्ने, कक्ष भित्रै शौचालय, स्नानकक्ष, अध्ययन कक्ष र मनोरञ्जन स्थलको व्यवस्था हुनसक्ने गरी कक्षको न्यूनतम मापदण्ड सहितको हिरासत र कारागार कक्ष निर्माण गर्न जरुरी छ। यसका लागि अन्तराष्ट्रिय अभ्यास समेतलाई दृष्टिगत गरी थुनुवा तथा कैदीहरुका लागि आवश्यक न्यूनतम पूर्वाधार र सुविधाको स्पष्ट मापदण्ड निर्धारण गरी लागु गर्ने ।

- प्रहरी हिरासतमा रहेका थुनुवाहरुको लागि आवश्यक कानुनी परामर्शको लागि सहजीकरणको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
- नयाँ मापदण्ड अनुसार भवन निर्माण, कारागार तथा हिरासत कक्षको स्तरोन्नति तथा कैदी बन्दीको स्थानान्तरण, खानेपानी लगायतका आधारभुत वस्तुको व्यवस्था, सिधा खर्चको समयानुकूल उपलब्धता, बिरामी कैदीहरुको पृथकीकरण गरी व्यवस्थापन, आय आर्जनका लागि उत्पादन मूलक काम, नियमत स्वास्थ्य जाँचको व्यवस्था, उर्जा तथा इन्धनको व्यवस्था र सुलवता तथा गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था लगायतका कार्यहरुलाई प्राथामिकता साथ गर्नुपर्ने।
- प्रदेश अन्तरगत रहेका समग्र कैदी/बन्दीहरुलाई समेट्ने गरि प्रदेश राजधानी क्षेत्रमा एउटा कारागार भवनको निर्माण गरि उनीहरुलाई आय आर्जनका लागि वृहत व्यवसायिक गतिविधिमा संलग्न गराउने वातावरण सिर्जना गर्ने ।

३.६ अन्तर प्रदेश स्तरीय अध्ययन अवलोकन तथा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय सातवटै प्रदेशसँग अनुभव आदान प्रदान तथा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, अन्य मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयहरुले अपनाएका Best practices हरुलाई अवलम्वन गर्ने र कार्यस्थलमा देखा परेका जटिलता तथा समस्याहरुलाई समाधान गर्ने उद्देश्यले यस कार्यालयबाट मुख्य न्यायाधिवक्ता श्री यमलाल खनाल सहितको टोली मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय सुदुरपश्चिम प्रदेशमा मिति २०८१/११/१३ गते गएकोमा मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालय सुदुरपश्चिमका माननीय मुख्य न्यायाधिवक्ता श्री ठेकेन्द्रराज जोशी समेतको टोलीले स्वागत गरे पश्चात अन्तरक्रिया कार्यक्रम सुरु भएको थियो । अन्तरक्रिया कार्यक्रमको संचालन सहायक न्यायाधिवक्ता ईश्वर कुमार आग्रीले गर्नु भएको थियो। कार्यक्रमको अध्यक्षता सुदुरपश्चिम प्रदेशका माननीय मुख्य न्यायाधिवक्ता श्री ठेकेन्द्रराज जोशी ज्यूले गर्नु भएको थियो ।

स्वागत मन्तव्य तथा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय सुदुरपश्चिम प्रदेश धनगढी कैलालीको गतिविधि बारे उपन्यायाधिवक्ता टेक बहादुर थापा ज्यूले प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । यसैगरी मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालय लुम्बिनी प्रदेशको गतिविधि बारे सहायक न्यायाधिवक्ता श्री तेजप्रसाद पाण्डेले स्पष्ट पार्नुभएको थियो । अन्तरक्रिया कार्यक्रममा

सहभागीहरुले विविध विषयमा आफ्नो धारणा व्यक्त गर्नुभएको थियो । प्रमुख अतिथिको तर्फबाट लुम्बिनी प्रदेशका मुख्य न्यायाधिवक्ता यमलाल खनालले अन्तर प्रदेश स्तरीय अध्ययन अवलोकन तथा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रमलाई नियमित र प्रभावकारी बनाइएमा कार्य सम्पादनमा देखा परेका जटिलताहरु क्रमश : घट्दै जाने भएको हुँदा निरन्तरताको लागी प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

३.७ लिखित जवाफ र कानूनी रायको स्तरीय अभिवृद्धिको लागि आवश्यक कार्यक्रम

प्रदेश सरकारसँग सरोकारित मुद्दाको प्रभावकारी प्रतिरक्षा र कानूनी रायलाई व्यवस्थित गराउन तथा प्रदेश सरकार वा प्रदेश सरकार मातहतका कार्यालयहरुमा कानुनी राय, रिट तथा लिखित जवाफ सम्बन्धी सैद्धान्तिक र व्यवाहारिक अवधारणाको बारेमा जानकारी दिन, लिखित जवाफहरु गुणस्तरीय तथा तथ्य, प्रमाणमा आधारित बनाउन, कानुनी राय लिनु पर्ने अवस्था र कानुनी राय लिँदा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि वारे स्पष्ट जानकारी दिन, तथा मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम कर्तव्य र अधिकार बारे सहभागीहरुलाई जानकारी दिने उद्देश्यले यस कार्यालयको वार्षिक स्विकृत कार्यक्रम अनुसार एक दिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो ।

मुख्य न्यायाधिवक्ता यमलाल खनालको अध्यक्षता, लुम्बिनी प्रदेश सरकारका प्रमुख सचिव बाबुराम अधिकारीको प्रमुख आतिथ्यता तथा प्रदेश कानुन सचिव रामजी दनाईको

आतिथ्यतामा र सहायक न्यायाधिवक्ता तेजप्रसाद पाण्डेको संचालनमा सम्पन्न भएको कार्यक्रममा उपन्यायाधिवक्ता डा. सूर्यप्रसाद पौडेलले स्वागत तथा उद्देश्यमाथी प्रकाश पार्नुभएको थियो । कार्यक्रममा प्रदेश सरकार अन्तरगतका मन्त्रालयहरु एंव निकायमा कार्यरत कानून अधिकृतहरु एवं कानुन तथा मुद्दा शाखा, महाशाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको उपस्थिति रहेको थियो ।

३.८ प्रदेश कानुन निर्माण र कार्यान्वयनका सम्बन्धमा सरोकारवालाहरु बिचको अन्तरक्रिया कार्यक्रम

प्रदेश कानुन निर्माणको अवस्थाको समिक्षा गरी प्रदेश सभा तथा मुख्यमन्त्री कार्यालय लगायतका सरोकारवालाहरुलाई सुझावहरु प्रदान गर्ने र आगामी दिनमा प्रदेश कानुनको निर्माणलाई थप सुद्धृढ गर्न प्रदेश कानुन कार्यान्वयनको अवस्थाको समिक्षा गरी प्रदेश सभा तथा मुख्यमन्त्री कार्यालय लगायतका सरोकारवालाहरुलाई सुझावहरु प्रदान गर्ने र आगामी दिनमा प्रदेश कानुनको कार्यान्वयनलाई थप सुद्धृढ गर्ने, मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको काम कर्तव्य अधिकारका विषयमा उपस्थित सरोकारवालाहरुका माझमा छलफल गरी प्रदेश सरकारसँग सरोकारित मुद्दाको प्रतिरक्षालाई थप सुदृढ र प्रभावकारी बनाउने, प्रदेशको भौगोलिक क्षेत्रभित्र रहेका संघीय संरचनाको प्रतिनिधित्व गर्ने सरोकारवाला कार्यालयहरु विशेषत उच्च अदालत तुलसीपुर र सो अन्तरगतका इजलासहरु, जिल्ला अदालतहरु, सुरक्षाका प्रतिनिधीहरु, उच्च सरकारी वकिल कार्यालयहरु, नेपाल बार एसोशियसनका

उच्च तथा बार इकाइहरु लगायतका निकायहरुसँग प्रदेश सभा एंव प्रदेश सरकारका विचमा समन्वय तथा सहकार्यको भावनाको विकास गराउने, संघीयताको सवलीकरणमा प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न प्रदेश सभा अन्तरगतका समितिहरु, दलका नेता तथा संसदीय दलका सचेतकहरु, प्रदेश सरकारका मन्त्रालय र निकायहरुको जिम्मेवारी र जवाफदेहितामा सहजीकरण गर्ने, गराउने उद्देश्यले संघीयताको सबलीकरणमा प्रदेश कानुन निर्माण तथा कार्यान्वयन चुनौती र समाधान विषयक सरोकारवालाहरूसँगको अन्तरक्रिया कार्यक्रम मिति २०८२ साल असार ६ गते लमही नगरपालिका दाङ स्थित होटल ग्रिन लुम्बिनिको सभाहलमा संचालन भएको थियो ।

प्रस्तुत कार्यक्रममा मुख्य न्यायाधिवक्ता श्री यमलाल खनालको अध्यक्षता, लुम्बिनी प्रदेश सरकारका माननीय मुख्मन्त्री चेतनारायण आचार्यको प्रमुख आतिथ्यता, सर्वोच्च अदालतका मा. न्यायाधीश श्री टेक प्रसाद ढुङ्गाना, नेपाल सरकारका माननीय महान्यायाधिवक्ता श्री रमेश वडाल, लुम्बिनि प्रदेश सभाका मा.सभामुख श्री तुलाराम घर्तिमगर, उच्च अदालत तुल्सीपुरका मुख्य न्यायाधीश श्री राजेश्वर तिवारी समेतको आतिथ्यता तथा प्रदेश सभाका विभिन्न समितिका माननिय सभापतिहरु, संसदिय दलका नेताहरु, प्रदेश सभाका विभिन्न दलका सचेतकहरु एंव प्रदेश सभाका सदस्यहरु, प्रदेश सरकारका प्रमुख सचिव श्री बाबुराम अधिकारी, नायव महान्यायाधिवक्ता श्री लोकराज पराजुली, उच्च अदालतका न्यायाधीशहरु, विज्ञ प्रशिक्षक एवं बरिष्ठ अधिवक्ता श्री टिकाराम भट्टराई, लुम्बिनी प्रदेश

सरकारका सचिवहरु, महान्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट आउनु भएका सहन्यायाधिवक्ता एंव उच्च सरकारी वकील कार्यालयका सहन्यायाधिवक्ता, उच्च अदालतका रजिस्टारहरु, माननीय जिल्ला न्यायाधीशहरु , प्रमुख जिल्ला अधिकारी, प्रहरी नायव महानिरिक्षक, पुर्व मुख्य न्यायाधिवक्ता, पार्षद, नेपाल कानुन व्यवसायी परिषद लुम्बिनी, जिल्ला न्यायाधिवक्ता तथा सहायक न्यायाधिवक्ताहरु, प्रदेशमा कार्यरत कानुन अधिकृतहरु, उच्च अदालत बार एकाई अध्यक्ष / बरिष्ठ अधिवक्ता / अधिवक्ताहरु सहित जम्मा २१ महिला ७८ पुरुष सहित जम्मा ९९ जनाको सहभागिता रहेको थियो । उक्त कार्यक्रमको विस्तृत प्रतिवेदन प्रदेश सभा तथा मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा हस्तान्तरण गरिएको छ । प्रतिवेदनमा उक्त कार्यक्रमबाट सुझावको रुपमा रहेको प्रदेश कानुन निर्माण तथा कार्यान्वयनका चुनौती र समाधानहरुलाई निम्नानुसार राखिएको छ :-

प्रदेश कानुन निर्माणमा चुनौती तथा समस्याहरु (प्रदेश सभा तथा प्रदेश सरकार समेत)

- कानुनको आवश्यकताको पहिचान, कानुनको तर्जुमा तथा मस्यौदा लेखनमा समस्या देखिएको, प्रदेश कानुन निर्माणमा विज्ञ व्यक्तिको अभाव तथा प्रदेशका सवै सदस्यहरुको कानुन निर्माणमा कम रुचि देखिएको,
- संघ र प्रदेशको साझा अधिकार विषयको कानुन निर्माण गर्ने सन्दर्भमा संघले प्रदेशलाई यथोचित मागदर्शन दिन नसकेको र कानुन निर्माण र कार्यान्वयनमा एकआपसमा सहयोग गर्ने भन्ने परिपाटी बन्न नसकेको र संघले कानून नबनाई प्रदेशले बनाउन नसकिने वा नहुने भनी व्याप्त रहेको,
- अधिकार प्रयोगमा कम सक्रियता,
- सहभागितामूलक कानून निर्माण पद्दति अबलम्बन हुन नसक्नु,
- रुपान्तरणमूखी कानून निर्माण हुन नसक्नु (राज्य संरचना, प्रशासन, आर्थिक व्यवस्थापनमा मात्र केन्द्रित हुनु),
- कुन कानून अनुसूचीको कुन अधिकारसम्बद्ध छ भनी स्पष्टता भई निर्माण नहुनु,
- अनूसूची-------कानून (अधिकारको प्रयोग पूर्ण रुपमा नहुनु),
- अन्तरसम्बन्धका नाममा केन्द्रीकित अभ्यास हुनु,
- दोहोरोपन र साझा अधिकारले प्रदेश अधिकार संकुचित हुनु,
- दोहोरोपन र संघीय रुपरेखा भित्रैका कानून,

- प्रदेश कानून निर्माण भएका विषयहरुमा संघीय कानूनकै संरचना तथा अन्तरवस्तुरहेको, रुपरेखा एउटै रहेको हुँदा प्रदेशको वास्तविक आवश्यकता र स्थानीय विशेषता विनाका कानूनहरुको निर्माण हुने गरेको,
- अन्तर प्रदेश समन्वयमा कमि छ, समान प्रकृतिको विषयमा पनि प्रदेश-प्रदेशबीचमा फरक-फरक कानुन निर्माण भएका छन्,
- संघ र प्रदेशको साझा अधिकार विषयको कानुन निर्माण गर्ने सन्दर्भमा संघले प्रदेशलाई यथोचित मागदर्शन दिन नसकेको र कानुन निर्माण र कार्यान्वयनमा एकआपसमा सहयोग गर्ने भन्ने परिपाटी बन्न सकेको छैन,
- छलफल तथा प्रस्तुतीकरण खण्डमा समुहगत प्रस्तुतीकरणमा व्यक्त गरिएका समस्याहरु पनि विद्यमान रहेको छन्,

प्रदेश कानुन कार्यान्वयनमा चुनौती तथा समस्याहरु (प्रदेश सभा तथा प्रदेश सरकार समेत)

- प्रदेश सरकारले बनाएका कानुनहरूको पर्याप्त प्रचारप्रसार नहुँदा सर्वसाधारणलाई थाहा जानकारी हुन नसकेको,
- प्रदेश सँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने (तीनै तहको साझा/ संघ र प्रदेशको साझा अधिकार) संघीय कानुन नबनेको कारण प्रदेश र स्थानीय कानुनहरू कार्यान्वयनमा समस्या देखिएको छ ।
- संघीयतामा समग्र निजामती प्रशासनलाई निर्देश गर्ने संघीय कानुन बनि नसकेको अवस्थामा प्रदेशले भर्ना गरेका कर्मचारीको वृत्तिविकास,सुविधा,सरुवाजस्ता कार्यमा अन्योलता रहेको अवस्था छ ।
- संघ र प्रदेशले निर्माण गरेका वनसम्बन्धी कानुनमा रहेको दोहोरो व्यवस्था र निहित रहेको कानुनी प्रावधान कार्यान्वयन गर्न जटिलता सिर्जना भएको छ ।
- प्रदेश राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त आयोजना र प्रदेश राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाले प्रयोग गर्ने राष्ट्रिय वन र अन्य सरकारी जग्गा प्रयोगसम्बन्धी निर्णय नेपाल सरकारबाट हुनुपर्ने प्रचलित संघीय कानुनमा भएको व्यवस्थाले प्रदेश राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना र प्रदेश राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको समय र लागत बढी लाग्ने गरेको अवस्था छ ।
- नदीजन्य प्रदार्थको संकलन, प्रयोग र भण्डारणमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको

दोहोरो मापदण्ड छ।

- उद्योग दर्ता र नियमन गर्नेसम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेशबीच दोहोरो मापदण्ड देखिएका छन् ।
- प्रदेशले कर उठाउने र राजस्व संकलन गर्ने विषयमा अस्पष्ट नीति र कानुन छ। भूमि,गुठी व्यवस्थापन र अभिलेखन गर्ने कार्यमा जटिलता देखिएको छ ।
- संघ र प्रदेशबीच कर तथा सेवा शुल्क, दस्तुरजस्ता विषयमा दोहोरोपन भएको र एकद्वार पद्धतिबाट एकीकृत रूपमा कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुर लिने कानुनी व्यवस्था नभएको अवस्था छ ।
- प्रदेशको कानुनहरू सरकार सञ्चालनको सहजता र आवश्यकताको आधारमा बनेका हुन, ती कानुनहरूमध्ये जुन जुन कानुनहरू पूर्ण कार्यान्वयनमा जान सकिरहेका छैनन तिनको समिक्षा गरिएको छैन ।
- नेपालको संविधानमा परिकल्पना नगरिएको प्रदेश सरकार वादी हुने मुद्दामा र नेपाल सरकार वादी हुने मुद्धामा अवस्थाको विश्लेषण नगरिएको ।
- प्रदेश कानूनले कसूर मानेको कार्यमा हुने दण्ड जरिवाना संघीय सञ्चित कोषमा जाने हो वा प्रदेश सञ्चित कोषमा प्रष्ट नभएको तथा दण्डजरिवाना गर्ने अधिकारी र पुनारावेदन गर्ने निकायहरु दुविधामा रहेका ।
- छलफल तथा प्रस्तुतीकरण खण्डमा समुहगत प्रस्तुतीकरणमा व्यक्त गरिएका समस्याहरु पनि विद्यमान रहेका छन् ।

प्रदेश कानुन निर्माण तथा कार्यान्वयनका लागी सुझावहरु

प्रदेश कानुन निर्माणका लागी सुझावहरु (प्रदेश सभा तथा प्रदेश सरकार समेत)

- प्रदेशले अध्ययन अनुसन्धान र आवश्यकता पहिचान गरी कानुन तर्जुमा गर्नुपर्ने, कानुन निर्माणसम्बन्धी प्रदेश नीति जारी हुनुपर्ने, हतारहतारमा कानुन तर्जुमा गर्ने कार्यशैलीलाई निरुत्साहित गर्नुपर्ने, सरोकारवाला निकाय र व्यक्ति वा समूहबीचमा व्यापक परामर्श छलफल गरी कानुन तर्जुमा गर्नुपर्ने, ऐन तर्जुमा गर्दा नियमावली समेत एकैसाथ तर्जुमा गर्नुपर्ने, केही विशेष ऐन तर्जुमा गर्न सम्बन्धित निकायबाट तर्जुमा निर्देशन जारी हुनुपर्ने ।
- संघ र प्रदेशको साझा अधिकार विषयको कानुन निर्माण गर्ने सन्दर्भमा संघले

प्रदेशलाई यथोचित मागदर्शन दिने र कानुन निर्माण र कार्यान्वयनमा एकआपसमा सहयोग गर्ने भन्ने परिपाटीको विकास गर्ने र संघले कानून नबनाई प्रदेशले बनाउन नसकिने वा नहुने भनी व्याप्त रहेको लघुताभाष अन्त्य गर्ने।

- अधिकार प्रयोगमा सक्रिय रहने ।
- सहभागितामूलक कानून निर्माण पद्दति अबलम्बन गर्ने र रुपान्तरणकारी कानून निर्माणमा ध्यान दिने ।
- प्रदेश कानूनको आवधिक पुनरावलोकन, अभिलेखिकरण तथा यस सम्बन्धी अनुसन्धानार्थ संस्थागत संरचना निर्माण गरिनुपर्ने,
- कानून निर्माणको विषय पहिचानलाई अनुसूचीको आधारमा अनिवार्य परिक्षण गरिनुपर्ने,
- साझा अधिकारमा कानून निर्माण गर्दा आयतनको लाभ (Economics of scale) लाई ध्यान पुर्याउनुपर्ने,
- सेवा प्रवाह इकाईहरु खप्टिने, दोहोरिने खालका कानून निर्माण गर्नबाट सतर्कता अपनाउने,
- साझा अधिकारको विषयमा सन्निकटाको सिद्दान्त (Principle of subsidiarity) अबलम्बन गर्ने
- सैद्दान्तिक आधारहरुको सन्दर्भमा यसअघि निर्माण भएका संघीय कानून र पूर्वाभ्यासलाई सान्दर्भिक भएता पनि पुनारावलोकन गर्दै जाने,
- अदालती दृष्टिकोणहरुमा उचित ध्यान पुर्याइनुपर्ने,
- साझा अधिकारको प्रयोगमा संघलाई पर्खिनु पर्ने आवश्यकता नरहेकाले प्रदेश सभाले त्यसतर्फ सक्रियता देखाउन सक्ने,
- उत्तरविधायिकी परिक्षणलाई अबलम्बन गर्न आवश्यक रहेको ।
- संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकार सूचीको बाँडफाँड र विस्तृतीकरण प्रतिवेदन (Unbundling) लाई सन्दर्भ सामग्री मान्न सकिने
- छलफल तथा प्रस्तुतीकरण खण्डमा समुहगत प्रस्तुतीकरणमा व्यक्त गरिएका सुझावहरु समेतलाई ध्यान दिनुपर्छ ।

प्रदेश कानुन कार्यान्वयनका लागी सुझावहरु (प्रदेश सभा तथा प्रदेश सरकार समेत)

- प्रदेश सरकारले बनाएका कानुनहरूको पर्याप्त प्रचारप्रसार गरी सरोकारवाला एवं

सर्वसाधारणलाई थाहा जानकारी गराउने,

- मौजुदा कानुनहरुको Revisit / Review गर्ने, पूर्व विधायिकी र उत्तर विधायिकी परीक्षणमा जाने, अनावश्यक कानुनहरू खारेज गर्ने, स्रोत सुनिश्चित गरी कानुन कार्यान्वयनको अनुकूल वातावरण तयार गर्ने, राजनीतिक नेतृत्व र कर्मचारी बीच विश्वासपूर्ण सम्बन्धको विकास गर्ने, अन्तर प्रदेश परिषदको सक्रियता बढाउने, प्रदेश सभा समितिले दिएका निर्देशन कार्यान्वन गर्ने, कानुन आयोगबाट Review गराउने, कर्मचारीको स्थिरतालाई जोड दिने
- नेपालको संविधानमा परिकल्पना नगरिएको प्रदेश सरकार वादी हुने मुद्दामा र नेपाल सरकार वादी हुने मुद्धामा महान्यायाधिवक्ता कार्यालय एवं मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय सँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- प्रदेश सरकार प्रदेश संसद तथा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले आपसी संवाद र अन्तरक्रियालाई नियमित र जीवन्त बनाउनुपर्छ, एकले अर्काको अधिकार कार्यान्वयमा अहस्तक्षेपको व्यवस्था सुनिश्चित गर्नुपर्छ, सरकारका नीतिहरू र योजनाहरूको चुस्त कार्यान्वयनका लागि संसदीय निगरानी गर्ने प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्छ, सुशासनका लागि बनेका कानुनहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चिता गर्नुपर्छ ।
- निर्माण भएका कानुन कार्यान्वयनको विधायिका परीक्षण हुनुपर्छ ।
- प्रदेश राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त आयोजना र प्रदेश राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाले प्रयोग गर्ने राष्ट्रिय वन र अन्य सरकारी जग्गा प्रयोगसम्बन्धी निर्णय प्रदेशले गर्न सक्ने गरी संघीय कानुन परिमार्जन हुनुपर्दछ ।
- कर तथा सेवा शुल्क, दस्तुरजस्ता विषयमा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबीचमा एकीकृत तथा एकद्वार पद्धतिबाट कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुर लिने कानुनी व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।
- नेपालको संविधानमा परिकल्पना नगरिएको प्रदेश सरकार वादी हुने मुद्दामा र नेपाल सरकार वादी हुने मुद्धामा महान्यायाधिवक्ता कार्यालय एवं मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयसँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- यसका अतिरिक्त माथी छलफल तथा प्रस्तुतीकरण खण्डमा समुहगत प्रस्तुतीकरणमा व्यक्त गरिएका सुझावहरु समेतलाई ध्यान दिनुपर्छ ।

३.९ प्रदेश प्यारोल तथा प्रोवेशन समिति गठन तथा संञ्चालन

फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ दफा ३८(२) अनुसार मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट प्रदेश स्तरीय प्यारोल र प्रोवेशन वोर्डको प्रत्यक्ष निर्देशन, नियन्त्रण र सुपरीवेक्षण मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट हुने कानुनी व्यवस्था छ। यस आ.व. कार्यविधिगत समस्याका कारण समिति गठन हुन नसकेको अवस्था छ ।

३.१० कारागारहरुमा पुस्तक हस्तान्तरण कार्यक्रम

मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार गरिने कारागार, बाल सुधार गृह तथा प्रहरी हिरासतको अनुगमनका क्रममा अर्घाखाँची कारागार कार्यालयमा मिति २०८१।११।२३ गते एक कार्यक्रमको आयोजना गरी मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट कानुनी तथा जीवनोपयोगी पुस्तकहरु कारागार कार्यलय प्रमुख पोमकला भण्डारी मार्फत हस्तान्तरण गरियो । उक्त कार्यक्रममा कारागार कार्यालयको तर्फबाट मुख्य न्यायाधिवक्ता एवं मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई धन्यवाद ज्ञापन गरिएको थियो ।

परिच्छेद - ४

अन्तरनिकाय समन्वय र सहकार्य

४.१ मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको राष्ट्रिय सम्मेलन

मिति २०८१ कार्तिक २९ र ३० गते **प्रभावकारी कानून निर्माण र कार्यान्वयनको आधार, सम्मुन्नत प्रदेशको पुर्वाधार** भन्ने मुल नाराका साथ मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय कोशी प्रदेश विराटनगरको आयोजनामा भएको मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको छैठौ राष्ट्रिय सम्मेलन यस कार्यालयबाट मुख्य न्यायाधिवक्ताको सहभागिता रहयो । उक्त कार्याक्रमले ९ बुँदे सुझावहरु पारित गरी उक्त सुझावहरुको यस प्रदेशबाट समेत कार्यान्वयन प्रतिवद्धता जनाइ कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन हुदै आएका छन् ।

सम्मेलनबाट भएको सुझावयुक्त निर्णयहरुः

१. नेपालको संविधानको धारा ५७ बमोजिमको राज्यशक्तिको बाँडफाँडसंग सम्बन्धित अनुसुचीहरुमा रहेको विरोधाभाषको अन्त्य गर्ने,
२. नेपालको संविधानको अनुसुची ७ र ९ मा रहेको साझा अधिकारहरुको सुचीसंग सम्बन्धित विषयहरुलाई कार्यान्वयन गर्नेगरी तीनैतहका अधिकारहरुको सिमाहरु स्पष्ट गर्ने,
३. खर्च मितव्ययिताको दृष्टिकोणले जिल्ला समन्वय समितिको संवैधानिक प्रावधान खारेज गर्न र उपराष्ट्रपतिलाई राष्ट्रिय सभाको अध्यक्षको जिम्मेवारी प्रदान गर्न संवैधानिक व्यवस्था गर्ने,
४. नेपालको संविधानको अनुसुची ६ (प्रदेशको एकल अधिकार सम्बन्धी अनुसुची) मा उल्लेखित अधिकारहरु संग सम्बन्धित निकायहरु प्रदेशलाई हस्तान्तर गर्ने,
५. प्रदेशसंग सम्बन्धित संघिय ऐनमा प्रोवेशन र प्यारोल लगायतका व्यवस्थाहरु यथासक्य कार्यान्वयन गर्ने ।
६. प्रदेश सरकारले सार्वजनिक हितको लागि जग्गा अधिग्रहणको अन्तिम निर्णय गर्न र सो को कार्यान्वयन गर्न सक्ने गरी आवश्यक कानुनको प्रवन्ध गर्ने,
७. मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा रहने कर्मचारीहरुको व्यवस्थापन महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले गर्ने संवैधानिक व्यवस्था भएकोमा कर्मचारीहरुको व्यवस्थापन प्रदेश लोक सेवा आयोगले नै गर्ने गरी संविधान संशोधन गर्न संघिय सरकारसंग माग गर्ने,
८. संघियता कार्यान्वयनका क्रममा संविधानमा देखिएका समस्यागत प्रावधानहरु समयानुकुल संशोधन सुझावका लागि नेपालका महान्यायाधिवक्ताको नेतृत्वमा कार्यदल गठन गर्न संघिय सरकारलाई अनुरोध गर्ने,
९. नेपालको संविधानको धारा १५६ बमोजिम प्रदेश न्याय सेवा आयोग सम्बन्धी व्यवस्थाको लागि आवश्यक संघीय कानुन बनाउन अनुरोध गर्ने,

उक्त सुझावायुक्त निर्णयहरु कार्यान्वयनका लागि नेपालका महान्यायाधिवक्ता मार्फत संघिय सरकारलाई अनुरोध गर्ने ।

४.२ महान्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट आयोजित कार्यक्रम

यस कार्यालयले महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा अन्तर प्रदेश मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयहरुसँग निरन्तर समन्वय गरिरहेको अवस्था छ । महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट

मिति २०८१।१२।२८ गते सुर्खेतमा आयोजना भएको **नेपालको संविधानको अनुसूचीमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बिचको अधिकार क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन** विषयक मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुसँगको अन्तरक्रिया कार्यक्रम २०८१ सहभागी भइ लुम्बिनी प्रदेशको तर्फबाट प्रदेश सुरक्षा र प्रशासन सम्बन्धि विषयमा मुख्य न्यायाधिवक्ताले प्रस्तुतिकरण गर्नु भएको थियो ।

४.३ अन्य प्रदेशबाट मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको भ्रमण

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय सातवटै प्रदेश सँग अनुभव आदान प्रदान तथा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, अन्य मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयहरुले अवलम्वन गरेका Best practices हरुलाई अवलम्वन गर्ने र कार्य स्थलमा देखा परेका जटिलता तथा समस्याहरुलाई समस्या समाधान गर्ने उद्देश्यले मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयहरु कोशी प्रदेश, मधेश प्रदेश, बाग्मती प्रदेश, गण्डकी प्रदेश, कर्णाली प्रदेश र सुदुर पश्चिम प्रदेशबाट विभिन्न मितिमा मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको नेतृत्वको प्रतिनिधि मण्डलले यस कार्यालयका मुख्य न्यायाधिवक्ता सहित कार्यलयका प्रतिनिधिहरुसँग शिष्टाचार भेट गरी अन्तरक्रियात्मक छलफलहरु गर्नु भएको थियो ।

४.४ समिति गठन तथा सुशासन प्रवर्धन

मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा सेवाका अन्य शर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५को कार्यान्वनको लागि नियमावली आवश्यक भएको हुँदा नियमावली निर्माणको लागि मुख्य न्यायाधिवक्ताको संयोजकत्वमा ५ सदस्यीय मसौदा समिति गठन गरिएको छ । कार्यालयको कामलाई व्यवस्थित रुपमा संचालन गर्न मुख्य न्यायाधिवक्ताको अध्यक्षतामा कार्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गरी कार्य सम्पादनलाई अगाडी बढाइएको छ । कार्यालयमा सुशासन प्रबर्द्धन गर्न सूचना अधिकारी तोकिएको एंव नागरिक वडापत्रको कार्यान्वयन गरिएको छ ।

४.५ अन्य कार्यालयहरुको कार्यक्रममा सहभागिता

क.स.	कार्यक्रमको नाम	आयोजक संस्था	सहभागी हुनु भएका पदाधिकारी / कर्मचारी	मिति	स्थान	कैफियत
१	प्रदेश गौरवको आयोजना: लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पत्ताल शिलान्यास कार्यक्रम	प्रदेश पूर्वाधार विकास प्राधिकरण	मु.न्या.श्री यमलाल खनाल	२०८१।०५।१५ गते	लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पताल	
२	मुख्य न्यायाधिवक्ताहरु र महान्यायाधिवक्ता बिचको सम्बन्ध, सहकार्य र समन्वय सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय बागमती प्रदेश	मु.न्या.श्री यमलाल खनाल	२०८२।०१।२६ र २७ गते	ग्रीनवीच भिलेज रिसोर्ट होटल प्रा.लि. गोदावरी-३ ललितपुर ।	
३	सरोकारवालाहरुसंग परामर्श कार्यशाला गोष्ठी	राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघ- नेपाल	ब.प्र.स.श्री वीरेन्द्र कुमार लाल दास	२०८१।०४।०९	होटेल एभर ल्याण्ड भालुवाङ	
४	"डाटा र डिजिटल साक्षरता"	"Shequal Foundation"	क.अ. श्री कविता चौधरी	२०८१।०४।२९-३१ गते सम्म	सिद्धार्थ ग्रीन लमही दाङ	
५	मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको छैठौं राष्ट्रिय सम्मेलन	कोशी प्रदेश विराटनगर, नेपाल	मु.न्या. श्री यमलाल खनाल र स.न्या.तेजप्रसाद पाण्डे	२०८१।०७।२९ र ३० गते	होटल इस्टर्न स्टार, रोडशेष चोक, विराटनगर	
६	सरोकारवालाहरुसंग सम्वाद कार्यक्रम	BAS Nepal	मु.न्या. श्री यमलाल खनाल ज्यू	२०८१ मंसिर १० गते	होटेल पौवा, भालुवाङ्ग दाङ	
७	लैङ्गिक हिसा बिरुद्धको १६ दिने अभियान	सामाजिक विकास मन्त्रालय	उ.न्या. श्री डा. सूर्यप्रसाद पौडेल	२०८१।०८।१० गते	लुम्बिनी हल राप्ती उपत्यका देउखुरी	
८	लैङ्गिक समानता नीति,२०८० को कार्यान्वयन कार्ययोजना प्रस्तुतीकरणको कार्यक्रम	सामाजिक विकास मन्त्रालय	उ.न्या. श्री डा. सूर्यप्रसाद पौडेल	२०८१।०९।०८ गते	होटल सिद्धार्थ ग्रीन लमही	
९	प्रदेश वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण ईकाई (PWCCB)	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	उ.न्या. श्री डा. सूर्यप्रसाद पौडेल	२०८१।०९।२९	होटल सिद्धार्थ ग्रीन लमही	
१०	सूचना अधिकारीको लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय दाङ	स.न्या श्री तेजप्रसाद पाण्डे	२०८१।१०।०६	लुम्बिनी सभाहल, प्रदेश राजधानी परिसर, देउखुरी	
११	लुम्बिनी प्रदेशमा सञ्चार पहुँच र संचालन	BAS Nepal	स.न्या श्री तेजप्रसाद पाण्डे	२०८१।११।१२ गते	होटेल पौवा, भालुवाङ्ग दाङ	
१२	अभिमुखीकरण कार्यक्रम	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	स.न्या. श्री तेजप्रसाद पाण्डे	२०८१।१२।०८ गते	होटल कान्तीपुर लेकसाइड पोखरा, कास्की	
१३	नेपालको अनुसुचीमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बिचको अधिकार क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन विषयक मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुसँगको अन्तरक्रिया कार्यक्रम	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	मु.न्या. श्री यमलाल खनाल मु.न्या.श्री डा.सूर्यप्रसाद पौडेल	२०८१।१२।२८	शुभ होटल, बिरेन्द्रनगर, सुर्खेत ।	
१४	वेबसाइट व्यवस्थापन तालिम	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रतिष्ठान	क.अ.श्री कविता चौधरी	२०८२।०३।०८	होटल पौवा, भालुवाङ्ग दाङ	
१५	ट्राफिक व्यवस्थापन तथा मेकानिकल तालिम	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय दाङ	ह.स.चा. श्री डोल बहादुर थापा मगर ह.स.चा.श्री मधु खनाल	२०८२।०३।१८ र १९ गते	लुम्बिनी हल	
१६	अतिथी सत्कार सम्बन्धी तालिम	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय दाङ	का.स.श्री राम प्रसाद पाण्डे का.स.श्री बिनु रेग्मी	२०८२।०३।१८ र १९ गते	लुम्बिनी हल	
१७	लुम्बिनी प्रदेश कर्मचारी सूचना प्रणाली संचालन सम्बन्धी अभिमुखिकरण तथा प्रणालीको शुभारम्भ कार्यक्रम	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय दाङ	ब.प्र.स. श्री वीरेन्द्र कुमार लाल दास	२०८२।०३।१६	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको सभा हल	

परिच्छेद - ५

आर्थिक अवस्था

५.१ आय व्ययको विवरण

क.स.	खर्चको प्रकार	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च प्रतिशत
१	चालु	१,४८,१०,०००	१,१९,७२,५८५।९५	८०.८४
२	पूँजीगत	३,००,०००	२,६८,४८२	८९.४९
3	कूल	१,५१,१०,०००	१,२२,४१,०६७।९५	८१.०१

५.२ **आन्तरिक लेखा परिक्षण** : आर्थिक वर्ष २०८१।०८२ को यस कार्यालयमा आन्तरिक लेखा परिक्षण सम्पन्न भएको तर प्रतिवेदन समय सम्म प्रतिवेदन तयार भई नसकेको प्रदेश कोष तथा लेखा नियन्त्रण कार्यालयबाट जानकारी प्राप्त भएको छ ।

५.३ **अन्तिम लेखा परिक्षण** : आर्थिक वर्ष २०८०।०८१ को यस कार्यालयमा अन्तिम लेखा परिक्षण सम्पन्न भएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१।०८२ को प्रतिवेदन समयसम्म अन्तिम लेखा परिक्षण भइ नसकेको अवस्था रहेको छ ।

५.४ **बेरुजुको अवस्था** : आर्थिक वर्ष २०८०।०८१ को यस कार्यालयमा अन्तिम लेखा परिक्षण सम्पन्न भएको प्रतिवेदन अनुसार यस कार्यालयको बेरुजु शुन्य (०) रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०८१।०८२ को प्रतिवेदन समयसम्म अन्तिम लेखा परिक्षण भइ नसकेको अवस्था रहेको छ ।

५.५ **कार्यालयको भौतिक सम्पतिको विवरण** : कार्यालयको भवन: लुम्बिनी प्रदेशको स्थायी राजधानी राप्ती उपत्यका देउखुरीमा कार्यालयको छुट्टै भवन रहेको छ । दुई तला रहेको यस भवनमा कूल ८ वटा कोठाहरु रहेका छन् ।

जिन्सी विवरण

क्र.स.	सामानको नाम	एकाई	परिमाण	स्पेशिफिकेशन	कैफियत
१	मोटर साइकल	थान	४		
२	स्कुटर	थान	१		
३	जिप	थान	२		
४	साईकल	थान	३		बिग्रेको
५	डेस्कटप कम्प्यूटर	थान	१०		१ ऋ.ए.ғ मात्र
६	ल्यापटप	थान	६		
७	ट्यावलेट	थान	१		
८	फोटोकपी मेशिन	थान	१		
९	टेलिभिजन	थान	२		
१०	डिजिटल क्यामरा	थान	१		
११	मोबाईल	थान	१		
१२	सिसिटिभी क्यामरा	थान	१		बिग्रेको
१३	संञ्चार मोबाईल बेस सेट	थान	२		बिग्रेको
१४	कन्फरेन्स स्पिकर	थान	१		
१५	प्रिन्टर	थान	७		१ बिग्रेको
१६	प्रोजेक्टर	थान	१		
१७	हिटर	थान	२		बिग्रेको
१८	सिलिङ पंखा	थान	७		
१९	टेबुल फ्यान	थान	१		बिग्रेको
२०	एयर कन्डिसनर	थान	८		७ थान १ टन र १ थान ०.७५
२१	फ्रिज	थान	३		
२२	भ्याकुम क्लिनर	थान	२		१ बिग्रेको
२३	यु पि एस	थान	७		बिग्रेको
२४	ब्याट्री	थान	१		
२५	वासिङ मेसिन	थान	१		
२६	ईलेक्ट्रीक किटली	थान	१		
२७	स्टेपलाईजर	थान	२		
२८	आइरन	थान	१		बिग्रेको
२९	ईन्भटर	थान	२		
३०	गिजर	थान	१		

३१	स्टयाण्ड पंखा	थान	५		
३२	स्टेपलाईजर	थान	२		
३३	टेबुल	थान	१०		२ थान बिग्रेको
३४	कुर्ची	थान	१०		४ थान बिग्रेको
३५	दराज	थान	१२		३ वटा बिग्रेको
३६	सोफासेट	थान	७		१ थान बिग्रेको
३७	स्टिल दराज	थान	१		
३८	टि टेबल	थान	१३		
३९	कम्प्युटर टेबल	थान	६		
४०	कोट हेङगर	थान	५		२ बिग्रेको
४१	खाट पलंङ लोबेड	थान	७		
४२	ऱ्याक	थान	१		
४३	स्टुल	थान	१		
४४	अन्य फर्निचर	थान	१		
४५	डाईनिङ टेबुल	थान	१		
४६	किचन ऱ्याक	थान	१		
४७	मिटिङ टेवुल	थान	१		
४८	भिजिटर टुल	थान	२१		
४९	थ्रि सिटर	थान	५		१ थान बिग्रेको
५०	फाईलिङ क्याविनेट	थान	२		
५१	बुक केस	थान	१		
५२	भिजिटर चेयर	थान	५		
५३	पर्दा	थान	१८.५		मिटर
५४	गलैचा	थान	२		
५५	ह्वावाइट बोर्ड	थान	३		१ बटा बिग्रेको
५६	वाटर डिस्पेन्सर	थान	१		बिग्रेको
५७	सुचना पार्टी	थान	१		
५८	ग्यास सिलिण्डर	थान	३		
५९	भित्ते घडी	थान	५		बिग्रेको
६०	तामाको गाग्री	थान	१		बिग्रेको
६१	ई एटेन्डेन्स सफ्टवेयर	थान	१		बिग्रेको

परिच्छेद - ६

मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयका चुनौती तथा समाधानका उपायहरु

६.१ मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयका सबल पक्ष

नेपालको संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यलयले कार्य सम्पादन गर्दै आइरहेको छ । कार्यालयका सवल पक्षहरु देहाय बमोजिम छन् ।

- नेपालको संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यलयले कार्य सम्पादन गर्दै आइरहेको छ । विगतका वर्षहरुमा भन्दा यस वर्ष कार्य सम्पादनलाई अझ प्रभावकारी, नतिजमूलक बनाइएको छ । सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्दै मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवालाई थप ब्यवस्थित बनाइएको छ ।
- प्रदेश सरकार, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सहितका कार्यालयहरुलाई संवैधानिक र कानूनी विषयहरुमा कानूनी राय सल्लाह प्रदान गर्दै आइरहको अवस्था छ ।
- प्रदेश सरकारको हकहित र सरोकार सम्मिलित विषयहरु समावेश भएका मुद्दाहरुमा सर्वोच्च अदालत सहित विभिन्न अदालतहरुमा उपस्थित भइ बहस, पैरवी र प्रतिरक्षा गरिएको छ । यस वर्ष कुल फैसला भएका मुद्दाहरुमध्ये ६४ प्रतिशत मुद्दाहरुमा सफलता प्राप्त गरिएको छ ।
- मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार, प्रदेश सभा सहितका विभिन्न निकायहरुसँग निरन्तर समन्वय र सहकार्य गरिरहेको अवस्था छ । यसका साथै प्रदेश सरकारका निकायहरुमा कानून हेर्ने जनशक्तिलाई लिखित जवाफ, कानूनी प्रतिरक्षा तथा कानुनी रायका विषयहरुमा समय समयमा पुनर्ताजगि गरिएको छ ।
- महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा अन्तर प्रदेश मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयहरुसँग निरन्तर समन्वय गरिरहेको अवस्था छ । महान्यायाधिवक्ताको कार्यालबाट मिति २०८१।१२।२८ गते सुर्खेतमा आयोजना भएको "नेपालको संविधानको अनुसूचीमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बिचको अधिकार क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन" विषयक मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुसँगको अन्तरक्रिया कार्यक्रम २०८१ सहभागी भइ लुम्बिनी

प्रदेशको तर्फबाट प्रदेश सुरक्षा र प्रशासनका सन्दर्भमा मुख्य न्यायाधिवक्ताको तर्फबाट प्रस्तुतिकरण भएको थियो ।

- "प्रभावकारी कानून निर्माण र कार्यान्वयनको आधार, समुन्नत प्रदेशको पुर्वाधार" भन्ने मुल नाराका साथ मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय कोशी प्रदेश विराटनगरको आयोजनामा भएको मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको छैठौं राष्ट्रिय सम्मेलनमा यस कार्यालयबाट मुख्य न्यायाधिवक्ताको सहभागिता रहयो । उक्त कार्याक्रमले ९ बुँदे सुझावहरु प्रस्तुत गरेको उक्त सुझावहरुको यस प्रदेशबाट समेत कार्यान्वयन प्रतिवद्धता जनाइ कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरिएको छ ।
- कार्यालयमा भएको जनशक्ति अभाव तथा सिमित स्रोत साधनको उपयोगबाट उच्चतम् नतिजा हासिल गर्ने प्रयत्न गर्दै सूचना प्रणालीको प्रयोग मार्फत अदालतहरुमा बहस पैरवी गर्ने आधार तयार भइरहेको छ । यस सम्बन्धको सहजीकरणमा ७ वटै प्रदेशका मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको प्रतिनिधि मण्डलबाट सम्मानित सर्वोच्च अदालतमा समन्वय गरिएको छ । हाल पेसीको सुचना स्वचालित प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन हुँदै आएको छ ।
- मुख्य न्यायाधिवक्ता एवं मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई समुदायसँग जोडी मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम कर्तव्य र अधिकारलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले समुदायका अगुवा, विद्यालय तथा विश्वविद्यालयका प्राध्यापक एवं विद्यार्थीहरु र स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरुसँग कानुनी तथा न्यायिक अन्तरसंवाद एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको छ ।
- प्रदेशको कानून निर्माण तथा कार्यान्वयलाई सहजीकरण गर्ने उद्देश्यले प्रदेश सभा तथा प्रदेश सरकार एंव अन्तरगतका निकायहरु तथा न्यायपालिकाका प्रतिनिधिहरु समेतको उपस्थितिमा लुम्बिनी प्रदेशको कानुन निर्माण र कार्यान्वयनको समस्या तथा चुनौतीका सम्बन्धमा विचार विमर्श तथा अन्तरक्रिया गरी प्राप्त सुझावहरुलाई प्रदेश सभा र प्रदेश सरकारलाई प्रदान गरिएको छ ।
- मानव अधिकार संरक्षण अन्तरगत लुम्बिनी प्रदेश भित्रका जिल्लाहरुका प्रहरी हिरासत, कारागार कार्यालयहरु तथा बाल सुधार गृहहरुमा मानवोचित व्यवहार भए/ नभएको सन्दर्भमा अनुगमन गरी सुधारका लागी प्रदेश सरकार तथा सम्बन्धित कारागार प्रशासनहरुलाई सुझाव तथा निर्देशनहरु प्रदान गरिएको छ ।

- सर्वोच्च अदालतमा हुने बहस पैरवी र प्रतिरक्षा सहजताका लागि मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयहरुको पहलमा महान्यायाधिवक्ता कार्यालयबाट सहजीकरण भई सम्पर्क कक्षहरुको व्यवस्थापन भएको छ । मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयको स्रोत साधनको अभावका कारण व्यवस्थित रुपमा प्रयोग गर्न भने सकिएको छैन ।

६.२ चुनौती तथा समस्याहरु

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम कर्तव्य र अधिकारलाई व्यवस्थित गरी प्रदेश सरकारको कानूनी सल्लाहकारको भुमिका तथा प्रदेश सरकारको हकहित र सरोकार रहेका मुद्दाहरुको प्रभावकारी प्रतिरक्षा र प्रतिनिधित्वको सूनिश्चित गर्न देहायका समस्याहरु विद्यमान् छन :-

१. मुख्य न्यायाधिवक्तालाई महान्यायाधिवक्ताको मातहत भनी नियन्त्रण र अधीनमा राख्ने संवैधानिक प्रावधानले मुख्य न्यायिधवक्ताको भूमिका र जिम्मेवारीमा दुविधा सिर्जना गरेको छ । सघं सरकारविरुद्ध प्रदेशबाट मुद्दा हाल्नुपर्ने अवस्था सिर्जना भएमा महान्यायाधिवक्ता मातहत रहने व्यवस्था अनुपयुक्त र प्रभावहिन देखिन्छ ।

२. मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा प्रदेश क्षेत्र अन्तर्गतमा घट्ने फौजदारी मुद्दाको अभियोजन गर्ने, नगर्ने भन्ने अधिकारको संवैधानिक स्पष्टता हुन नसकेको हुँदा यस्तो कार्यमा समेत द्विविधा परेको छ ।संविधानले प्रदेश प्रहरीको व्यवस्था गरेको छ । प्रदेश प्रहरीले अनुसन्धान गर्ने अनि संघीय वकिल कार्यालयमा कहाँ लैजाने भन्ने कुरा नमिल्दो र अव्यवहारिक देखिन्छ ।

३. विभिन्न निकायहरुबाट कानुनी राय माग गर्दा उक्त निकायले पुर्याउनु पर्ने रीत नपुर्याई तथा निर्धारित ढाँचामा नआउने गरेका कारण कानूनी राय प्रदान गर्न असुविधा हुने गरेको छ ।

४. प्रदेश सरकारका निकायबाट कतिपय कार्यमा कानूनद्धारा निर्दिष्ट प्रक्रिया पुरा नगरी, अधिकार क्षेत्र भन्दा बाहिर गई वा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त अनुरुप नहुने गरी निर्णय हुने र मुद्दासँग सम्बद्ध कागजात समय भित्रै उपलब्ध नहुने हुँदा सरकारको प्रतिरक्षा गर्न कठिन हुने गरेको छ ।

५. लिखित जवाफ समयमै नपठाई अन्तिम समयमा पठाउने परिपाटीले यस कार्यालयबाट

सुझाव दिन कठिनाई हुने गरेको, अधिकांश मुद्दा तथा रिटको लिखित जवाफमा खुलाउनु पर्ने सबै कुरा खुलाउने नगरेको र आवश्यक कागजातहरु समेत सामेल गरेको नदेखिँदा मुद्दाको प्रतिरक्षा सम्वन्धमा चुनौती तथा समस्या रहेको ।

६. मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवाका अन्य सर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५ बनेको तथा ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा रहेका दुविधाहरुको स्पस्टताको लागि नियमावली नबन्दा समस्या रहेको ।

७. कार्यालयमा पर्याप्त स्रोत साधन र दक्ष जनशक्ति नभएका कारण समयानुकुल सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता हासिल गर्न अत्यावश्यक भएको सूचना प्रणाली (IT System) को विकास नभएको। सूचना प्रविधिको अधिकतम् प्रयोग गर्दै भिडियो कन्फरेन्सिङमार्फत सर्वोच्च अदालत लगायतका अदालतमा बहस पैरवी गर्न असमर्थ रहनु परेको ।

८. मुद्दाको चाप अनुसार सरकारी वकीलको पदपूर्ति हुन नसक्दा काममा चाप रहेको छ।आवश्यक मात्रामा कर्मचारीको दरबन्दी सिर्जना हुन नसकेको र दरबन्दी अनुसारका कर्मचारी समयमै पदपूर्ति हुन नसक्दा कार्यसम्पादनमा कठिनाई हुने गरेको छ ।

९. कार्यालय भवन साह्रै सानो र जिर्ण अवस्थामा रहेकाले कामकारवाहीमा कठिनाई हुने गरेको छ।कर्मचारीका लागि आवास समेतको सुविधा नहुँदा कार्यसम्पादन उत्प्रेरणाको अभाव रहेको ।

१०. सरकारी वकिल तथा कर्मचारीको दक्षता अभिवृद्दि तथा कार्य उत्प्रेरणाका लागि पर्याप्त अवसरहरुको कमी रहेको ।

६.३ अवसरहरु

उल्लिखित समस्या तथा चुनौतीका बाबजुत पनि मुख्य न्यायाधिवक्ताका कार्यालयका लागि देहायका अवसरहरु संवैधानिक, कानुनी र व्यवहारगत रुपमा उपलब्ध छन् ।

- नेपालको संविधानको धारा १६० ले मुख्य न्यायाधिवक्ताको व्यवस्था गरेको र मुख्य न्यायाधिवक्ता प्रदेश सरकारको मुख्य कानुनी सल्लाहकारको भुमिका रहने व्यवस्था गरेको ।
- मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवाका अन्य सर्त सम्बन्धी

ऐन,२०७५ निर्माण भइ कार्यान्वयनमा रहेको छ।

- मुख्य न्यायाधिवक्ताको पद कानुनको शासन कायम गर्नका लागि प्रदेश सरकारलाई सहयोग गर्ने व्यावसायिक पद भएको ।
- प्रदेश सरकारको हकहित र सरोकार रहने मुद्दाको प्रतिनिधित्व र प्रतिरक्षाका लागि मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने विषयलाई प्रदेश सरकारले प्रत्येक बर्ष नीति तथा कार्यक्रम एंव बजेट सुनिश्चित गरेको ।

६.४ समस्या समाधानका लागि अपनाउनु पर्ने उपायहरु

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकारलाई व्यवस्थित गरी प्रदेश सरकारको कानूनी सल्लाहकारको भुमिका तथा प्रदेश सरकारको हक, हित र सरोकार रहेको मुद्दाको प्रभावकारी प्रतिरक्षा र प्रतिनिधित्वको सूनिश्चित गर्न देहायका उपायहरु अवलम्बन गर्नु उपयुक्त देखिन्छ :-

१. मुख्य न्यायाधिवक्तालाई महान्यायाधिवक्ताको नियन्त्रण र अधीनमा राख्ने संवैधानिक प्रावधानलाई संशोधन गरी संघीयताको कसीमा मुख्य न्यायाधिवक्तालाई स्वतन्त्र प्रदेश स्तरीय संवैधानिक निकायका रूपमा स्थापित गर्नुपर्दछ ।

२. संबिधानसँग बाझिएका प्रदेश तथा स्थानीय तहका कानूनहरुका विरुद्धमा सर्वोच्च अदालतमा रिट दायर गर्दा वा बहस पैरवी गर्दा साझा सवालहरुमा सातै प्रदेशका मुख्य न्यायाधिवक्ताहरु समन्वयमा रही सामूहिक रुपमा गर्ने परिपाटीको विकास गर्नु पर्दछ ।

३. नेपालको संविधानको धारा १५६ मा प्रदेश न्याय सेवा आयोगको व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा प्रदेश न्याय सेवा आयोगमार्फत कर्मचारी भर्ना गरी मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा राखी संघीय मर्मबमोजिम प्रदेश न्याय सेवा आयोगलाई गतिशील बनाउनु पर्दछ ।

४. संविधानबमोजिम निर्माण हुने प्रदेश प्रहरी प्रशासन, शान्ति सुरक्षा र अनुसन्धान ब्युरो प्रदेशको एकल अधिकार संविधानको अनुसूची (६) मा उल्लेख भएकाले यसको कार्यान्वयन तथा त्यस्तो संरचनामा समन्वय र सहकार्यका लागि मुख्य न्यायाधिवक्ताको भूमिका स्पष्ट हुनपर्दछ ।

५. मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य अधिकार र सेवाका अन्य सर्त सम्बन्धी ऐन,

२०७५ बनेको तथा ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा रहेका दुविधाहरुको स्पस्टताको लागि नियमावली यथासक्य निर्माण गर्नु पर्ने ।

६. मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले कार्यालयको आफ्नो संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, सूचना प्रविधिको प्रयोग र विस्तार गर्ने, प्रदेश निर्मित कानुनहरूका बारेमा सचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयसँग समन्वय गरी हिरासतमा रहेका थुनुवाहरू तथा बन्दीहरू उपर मानवोचित व्यवहार भए, नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने र बालसुधार गृहहरूको अनुगमन गरी देखिएका चुनौती तथा समस्याहरु सुधारका लागि प्रतिवेदन पेस गरी भूमिका देखाउनु पर्दछ।

७. मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा प्रदेश क्षेत्र अन्तर्गतमा घट्ने फौजदारी मुद्दाको अभियोजन गर्ने, नगर्ने भन्ने अधिकारको संवैधानिक स्पष्टता हुन नसकेको हुँदा यस्तो कार्यमा समेत द्विविधा परेको छ । यसमा संघीय कानुनबमोजिम फौजदारी कानुनको अभियोजन महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट हुने तथा प्रदेश कानुनले सिर्जना गरेको फौजदारी कसुरउपरको अभियोजन गर्ने अधिकार मुख्य न्यायाधिवक्तालाई दिने हो भने संघीयतालाई अझै सार्थक बनाउन सकिन्छ ।

८. मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई आवश्यक पर्ने विभिन्न पुस्तक, ऐन, नियमहरूको संग्रह तथा पुस्तकालय स्थापना गर्ने, सरोकावालाहरूसँग समन्वय समितिको बैठक गरी काममा सहजता ल्याउने, स्थानीय तहलाई कानुनी तवरले सबल बनाउन समुदायमा मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

९. कार्यालयको नियमित कार्य प्रभावकारी रुपमा सम्पादन गर्नका लागि तथा कर्मचारीहरुको आवास समेतका लागि आवश्यक सुविधा सहित भौतिक स्रोत साधनयुक्त भवनको व्यवस्था हुनुपर्ने तथा मुद्दाको प्रतिरक्षा गर्दा अतिरिक्त समयमा समेत मुद्दाको अध्ययन गर्नुपर्ने हुँदा मुख्य न्यायाधिवक्ता, सरकारी वकिल र अन्य कर्मचारीहरुलाई प्रोत्साहन (Insentive) भत्ता समेत उपलब्ध गराउने गरी आवश्यक कानुनी तथा बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

१०. फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ दफा ३८(२) अनुसार मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट प्रदेश स्तरीय प्यारोल र प्रोवेशन वोर्डको प्रत्यक्ष

निर्देशन, नियन्त्रण र सुपरीवेक्षण मुख्य न्यायाधिवक्ताबाट हुने हुदाँ सो सम्बन्धि कार्यविधि तत्काल निर्माण गर्नुपर्ने ।

११. प्रदेश सरकारका मन्त्रालय तथा कार्यालयहरुले कानुनी राय माग गर्दा पुर्याउनुपर्ने रित तथा प्रक्रिया पुरा गरी मात्र कानुनी राय माग गर्नुपर्ने र लिखित जवाफ पेश गर्दा तोकिएको निश्चित ढाँचामा लिखित जवाफ तयार गरी आवश्यक पर्याप्त प्रमाणहरु समेत राखी तोकिएको म्यादभित्र लिखित जवाफ यस कार्यालयलाई उपलब्ध गराई प्रदेश सरकारको तर्फबाट यस कार्यालयले गर्ने प्रतिरक्षाको कार्यलाई सहज र प्रभावकारी बनाइनु पर्दछ ।

१२. सरकारी वकिल तथा कर्मचारीहरुको अभाव नहुने गरी दरबन्दी अनुसारको कर्मचारी पूर्ति गर्नुपर्ने र कार्यालयको कामको बोझको आधारमा थप दरबन्दी सिर्जना हुनुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

१३. सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्दै भिडियो कन्फरेन्सिङमार्फत सर्वोच्च अदालतमा बहस पैरवी गर्ने प्रणालीको विकास गर्नुपर्दछ ।

६.५ निष्कर्ष

मुख्य न्यायाधिवक्ताको पद कानुनको शासन कायम गर्नका लागि प्रदेश सरकारलाई संवैधानिक र कानुनी विषयमा सहयोग गर्ने महत्वपूर्ण पद हो । मुख्य न्यायाधिवक्तालाई महान्यायाधिवक्ताको मातहतमा रहने संवैधानिक प्रावधानलाई संशोधन गरी संघीयताको कसीमा मुख्य न्यायाधिवक्तालाई स्वतन्त्र प्रदेशस्तरीय संवैधानिक निकायका रूपमा पुन : परिभाषित गर्नुपर्ने देखिन्छ । मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले मुख्य न्यायाधिवक्ता मातहतमा रहने न्यायाधिवक्ता र कार्यालयका कर्मचारीहरुको सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण बमोजिम प्रदेश सरकारबाटै हुने व्यवस्था मिलाउने, कर्मचारीलाई निरन्तर अभिमुखीकरण र विशिष्टीकरण गर्ने, मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयका लागि आवश्यक भौतिक स्रोतसाधनको व्यवस्थापन गर्ने, खास खास प्रकृतिका मुद्दामा वा आवश्यकता परेमा प्रदेश सरकार तथा प्रदेश सरकार मातहतका निकायको प्रतिरक्षा गर्न निजी कानुन व्यवसायीको समेत सेवा लिन सकिने व्यवस्था कानुनमा भएकाले त्यस्ता कानुन

व्यवसायीको मापदण्ड र पारिश्रमिकसम्बन्धी व्यवस्था समयमा हुनुपर्ने र सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्दै भिडियो कन्फरेन्स मार्फत सर्वोच्च अदालतमा बहस पैरवी गर्ने प्रचलन विकास गर्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ। मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयले आफ्नो संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, सूचना प्रविधिको प्रयोग र विस्तार गर्ने, प्रदेश निर्मित कानुनहरूका बारेमा सचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने लगायतका कार्यहरु गर्नका लागि कार्यालयलाई कुनै पनि प्रकारको अभाव दवाव र प्रभावबाट मुक्त राखि अगाडी बढ्नु नै आजको आवश्यकता रहेको छ।

समाप्त

अनुसूची–१
मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय, लुम्बिनी प्रदेश
राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल

क.स.	नामथर	पद	ठेगाना	सम्पर्क नं.	ईमेल	कैफियत
१	श्री यमलाल खनाल	मुख्य न्यायाधिवक्ता	बुटवल उ.मा.न.पा. ९, रुपन्देही	९८४७०२७०६६	yamlaladv@gmail.com	
२	श्री चन्द्रबहादुर सिंजाली	उपन्यायाधिवक्ता	सैनामैना -६ रुपन्देही	९८४७०३४३९५	sinjalichandra015@gmail.com	
३	श्री इन्दु बसेल	सहायक न्यायाधिवक्ता	घोराही न.पा. १५ दाङ	९८४७८२७४७५	indubasel12@gmail.com	
४	श्री तेजप्रसाद पाण्डे	सहायक न्यायाधिवक्ता	राप्ती गा.पा. ५ दाङ	९८५७८३३४४०	pandey2048@gmail.com	
५	श्री वीरेन्द्र कुमार लाल दास	वरिष्ठ प्रशासन सहायक	शहिदनगर -४ धनुषा	९७४५३६४८७८	dbirendra874@gmail.com	
६	श्री कविता चौधरी	कम्प्युटर अपरेटर	गेरुवा गा.पा. ५ वर्दिया	९८४३५८८७१४	kabitachy5959@gmail.com	
७	श्री डोलबहादुर थापा मगर	हलुका सवारी चालक	तानसेन ६ पाल्पा	९८४३०७६४३०		
८	श्री मधु खनाल	हलुका सवारी चालक	मालारानी–३ अर्घाखाँची	९८६४४९९५४४	madhukhanalmuktiram@gmail.com	
९	श्री बिनु रेग्मी	कार्यालय सहयोगी	नवलपरासी सुस्ता पुर्व विनयी त्रिवेणी ३,	९८४७०४११९६	binuregmi60@gmail.com	
१०	श्री राम प्रसाद पाण्डे	कार्यालय सहयोगी	रुपन्देही बुटवल - ७	९८४४७९७०३९	pramprasad027@gmail.com	

अनुसूची-२
पूर्व मुख्य न्यायाधिवक्ता ज्यूहरू

क्र.स.	नामथर	पद	कार्यकाल	ठेगाना	सम्पर्क नं
१	श्री ठाकुर प्रसाद डि.सी.	मुख्य न्यायाधिवक्ता	२०७४/११/२३ देखि २०७८/०४/२७ सम्म	तुलसीपुर उ.म.न.पा. १३ दाङ	९८६४४४२७२५
२	श्री श्रीकृष्ण सुवेदी	मुख्य न्यायाधिवक्ता	२०७८/०५/०४ देखि २०७९/०९/२७ सम्म	काठमाण्डौ	९८५१०९५०१५
३	श्री खुमकान्त पौडेल	मुख्य न्यायाधिवक्ता	२०७९/१०/२९ देखि २०८०/०१/१५ सम्म	तिलोतमा न.पा.-३ रुपन्देही	९८५७०२०५८७
४	प्रा.डा.श्री बुद्ध बहादुर थापा क्षेत्री	मुख्य न्यायाधिवक्ता	२०८०/०२/०८ देखि २०८०/१२/२६ सम्म	बुटवल -९ रुपन्देही	९८५७०२५३६८
५	श्री तिर्थराज ज्ञवाली	मुख्य न्यायाधिवक्ता	२०८१/०२/२१ देखि २०८१/०४/२३ सम्म	नेपालगंज बाँके	९८५८०२२३४४

अनुसूची-३
पूर्व कार्यालय प्रमुख ज्यूहरु

क्र.स.	नामथर	पद	कार्यकाल	ठेगाना	सम्पर्क नं
१	श्री भिम प्रसाद भुर्तेल	उपन्यायाधिवक्ता	२०७५/०१/०८ देखि २०७५/१०/३० सम्म	रुपन्देही	९८४५९१०२०१
२	श्री ऋषि केसव बस्याल	उपन्यायाधिवक्ता	२०७५/११/०६ देखि २०७७/०८/०४ सम्म	तानसेन न.पा. ४ पाल्पा	९८६७२६२८६०
३	श्री श्याम सुन्दर चौधरी	उपन्यायाधिवक्ता	२०७७/०८/०४ देखि २०७८/०७/१७ सम्म	रामग्राम न.पा. ३ नवलपरासी	९८४७०३३२१७
४	श्री रवि न्यौपाने	उपन्यायाधिवक्ता	२०७८/०७/२२ देखि २०७८/१२/०६ सम्म	सिद्धार्थ न.पा. ७ रुपन्देही	९८४७०५४५८७
५	श्री हरिहर पौडेल	उपन्यायाधिवक्ता	२०७८/१२/०२ देखि २०८१/०६/३० सम्म	अर्घाखाँची	९८४१५४८६७५
६	श्री डा.सूर्यप्रसाद पौडेल	उपन्यायाधिवक्ता	२०८१/०७/०५ देखि २०८२/०४/१८ सम्म	तिलोतमा -४ रुपन्देही	९८६०१०९५२०

अनुसूची–४

आ.व. २०८२/०८३ कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय

लुम्बिनी प्रदेश राप्ती उपत्यका देउखुरी दाङ

आ.व. २०८२।०८३को वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना

क्र.स.	कार्यक्रमको नाम	मुख्य जिम्मेवार	स. जि.	कार्यान्वयन योजना												कार्यान्वयन विधि	सहभागिताको क्षेत्र
				श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फाल्गुण	चैत्र	वैशाख	जेठ	आषाढ		
१	स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि एवं न्यायिक समितिका पदाधिकारीको क्षमता अभिवृद्धी कार्यक्रम	उपन्यायाधिव	स. न्या.			×										प्रस्तुतिकरण तथा छलफल/ अन्तरक्रिया	स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरु
२	कानून निर्माण तथा अन्तरनिकाय समन्वय	उपन्यायाधिव	स. न्या.		×			×			×			×		प्रस्तुतिकरण तथा छलफल/ अन्तरक्रिया	सरकार\ स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरु
३	अन्तर प्रदेश बैठक, मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको राष्ट्रिय सम्मेलन/ मुख्य न्यायाधिवक्ताहरुको महान्यायाधिवक्ता कार्यालय संगको सम्मेलन/ सरकारी वकिलहरुको सम्मेलन	उपन्यायाधिव	स. न्या.					×	×	×						सहभागिता र अन्तरक्रिया प्रगति प्रस्तुतिकरण सुझाव आदानप्रदान	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, उच्च तथा जिल्ला अदालतहरु, नेपाल प्रहरी मुख्य न्यायायधिवक्ता लगाएत – .
४	लुम्बिनी प्रदेशमा रहका हिरासत तथा कारागार व्यवस्थापनको अवस्था र कैदीहरुको मानव अधिकारको अवस्था अनुगमन तथा निर्देशन	उपन्यायाधिव	स. न्या.		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	अनुगमन र निर्देशन	कारागार कार्यालय प्रहरी हिरासत र बालसुधार गृह

क.स.	कार्यक्रमको नाम	मुख्य जिम्मेवार	स. जि.	कार्यान्वयन योजना												कार्यान्वयन विधि	सहभागिताको क्षेत्र
				श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फाल्गुण	चैत्र	वैशाख	जेठ	आषाढ		
५	मुख्य न्यायाधिवक्ताको प्रतिरक्षा सहजताको लागि प्रदेश अन्तरगतका विभाग कार्यालयहरुको कानुनी क्षमता अभिवृद्धी कार्यक्रम	उपन्यायाधिव	स. न्या.			x					x			x		समन्वयात्मक बैठक मुद्दा संग सम्बन्धित समस्या सुन्ने र सहजीकरण गर्ने	प्रदेश अन्तरगतका विभाग कार्यालयहरु
६	प्रदेश प्यारोल तथा प्रोवेशन समिति गठन तथा संचालन	उपन्यायाधिव	स. न्या.				x									गठन/ पुनर्गठन	प्रदेश प्यारोल तथा प्रोवेशन समिति
७	लिखित जवाफ तथा कानुनी रायको स्तरीयता अभिवृद्धी सम्बन्धी तालिम	उपन्यायाधिव	स. न्या.				x									प्रशिक्षण/ समामाध र सहजीकरण	प्रदेश अन्तरगतका विभाग कार्यालयहरुका कानुन अधिकृत तथा मुद्दा शाखाका प्रमुखहरु

क.स.	कार्यक्रमको नाम	मुख्य जिम्मेवार	स. जि.	कार्यान्वयन योजना: श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फाल्गुण	चैत्र	वैशाख	जेठ	आषाढ	कार्यान्वयन विधि	सहभागिताको क्षेत्र
८	कानूनी शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम	उपन्यायाधिव	स. न्या.			×			×	×		×		×		प्रशिक्षण/ अन्तरक्रिया / प्रस्तुतीकरण/ सामुहिक छलफल समस्या समाधानका लागि सहजीकरण	समुदाय विद्यालय विश्वविद्यालय स्थानीय तह
९	प्रदेश कानुन निर्माण तथा कार्यान्वयनका सन्दर्भमा सरोकारवालाहरु संग अन्तरक्रिया कार्यक्रम	उपन्यायाधिव	स. न्या.													प्रस्तुतिकरण तथा छलफल/ अन्तरक्रिया	प्रदेश सभा\ सरकार\ प्रदेश सरकारका सचिवहरु/अन्य
१०	समय सापेक्ष र कार्यालयको आवश्यकता अनुसार कर्मचारीको क्षमता विकास गर्ने ड्राइभिङ भाषा सेवासंग सम्बन्धित तालिम	उपन्यायाधिव	स. न्या.			×	×				×	×	×			तालिम/ अभिमुखिकरण	कार्यालयका कर्मचारीहरु
११	अन्तर प्रदेश स्तरीय अध्ययन अवलोकन तथा अनुभव आदान प्रदान	उपन्यायाधिव	स. न्या.					×	×							सहभागिता र अन्तरक्रिया प्रगति प्रस्तुतिकरण सुझाव आदानप्रदान	अन्य प्रदेशका मुख्य न्यायाधिवक्ता कार्यालयहरु
१२	बहस व्यवस्थान/पेशी / लिखित जवाफ/ भ्याकेट लगाएतका फुटकर निवेदन दर्ता	उपन्यायाधिव	स. न्या.	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	अदालतको नियमावलीमा निर्धारित ढाँचामा	कार्यालयका कर्मचारीहरु

अनुसूची–५
लुम्बिनी प्रदेशबाट निर्मित कानूनहरुको सूची

लुम्बिनी प्रदेशमा निर्माण भएका कानुनको विवरण			
क्र.सं.	ऐनको नाम	प्रमाणीकरण मिति	कैफियत
१	प्रदेश आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०७४	२०७४।१२।१९	
२	सार्वजनिक लिखत प्रमाणीकरण (कार्यविधि) ऐन, २०७५	२०७५।०१।३१	
३	प्रदेश वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७५	२०७५।०२।३१	
४	प्रदेश कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी ऐन २०७५	२०७५।०२।३१	
५	प्रदेश सभा सचिवालय सम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७५।०४।२२	
६	मुख्यमन्त्री र मन्त्रीको पारिश्रमिक तथा सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७५।०४।२२	
७	प्रदेश सभाका पदाधिकारी तथा सदस्यको पारिश्रमिक र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७५।०४।२८	
८	मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य, अधिकार र सेवाका अन्य शर्तसम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७५।०४।२८	
९	प्रदेश नं. ५ अन्तर्गतका गाउँ सभा र नगर सभाको कानून निर्माण प्रक्रिया सम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७५।०१।३१	
१०	प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७५	२०७५।०९।१९	
११	जाँचबुझ आयोग ऐन, २०७५	२०७५।१२।१०	
१२	दाना पदार्थ ऐन, २०७५	२०७५।१२।१२	
१३	प्रदेश भवन ऐन, २०७५	२०७५।१२।१४	
१४	प्रदेश आकस्मिक कोष संचालन ऐन, २०७५	२०७६।०१।०८	
१५	बीउ बिजन ऐन, २०७५	२०७६।०१।०८	
१६	अन्तर प्रदेश बासिन्दाको समान सुरक्षा, व्यवहार र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७६।०१।१९	
१७	पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०७५	२०७६।०१।२३	
१८	पशु वधशाला तथा मासु जाँच ऐन, २०७५	२०७६।०१।२३	
१९	मल ऐन, २०७५	२०७६।०१।२३	
२०	खानी अन्वेषण र व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७६।०१।२४	
२१	तथ्याङ्क ऐन, २०७५	२०७६।०१।२४	
२२	जिल्ला सभा तथा जिल्ला समन्वय समिति सञ्चालन सम्बन्धी ऐन, २०७५	२०७६।०१।२४	
२३	संघ संस्था दर्ता ऐन, २०७५	२०७६।०१।२४	
२४	प्रदेश पर्यटन ऐन, २०७६	२०७६।०१।२४	
२५	प्रदेश स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन, नवीकरण तथा स्तरोन्नति ऐन, २०७५	२०७६।०२।१४	
२६	गाउँ सभानगर/ सभाको (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि ऐन, २०७६	२०७६।०२।१४	
२७	प्रदेश खेलकूद विकास ऐन, २०७६	२०७६।०२।१४	
२८	सहकारी ऐन,२०७६	२०७६।०२।१४	

लुम्बिनी प्रदेशमा निर्माण भएका कानुनको विवरण			
क्र.सं.	ऐनको नाम	प्रमाणीकरण मिति	कैफियत
२९	बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७६	२०७६।०२।२१	
३०	प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६	२०७६।०२।२१	
३१	प्रदेश पदक ऐन, २०७६	२०७६।०५।०४	
३२	प्राइभेट फर्म दर्ता ऐन, २०७६	२०७६।०५।०४	
३३	साझेदारी ऐन, २०७६	२०७६।०६।०१	
३४	अभिलेख संरक्षण ऐन, २०७६	२०७६।०६।०१	
३५	सूचना तथा संचार प्रविधि प्रतिष्ठान ऐन, २०७६	२०७६।०६।०१	
३६	सडक सवारी, यातायात तथा परिवहन ऐन, २०७६	२०७६।०६।०१	
३७	स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा सदस्यको सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७६	२०७७।०२।२९	
३८	प्रदेश सुशासन ऐन, २०७६	२०७६।१२।१४	
३९	केही प्रदेश ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७७	२०७७।०२।१५	
४०	लोक सेवा आयोगका पदाधिकारीको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७६	२०७७।०२।२९	
४१	वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७	२०७७।०३।१६	
४२	प्रदेश सडक ऐन,२०७७	२०७७।०३।१६	
४३	बजार नियमन तथा प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन ऐन, २०७७	२०७७।०९।१०	
४४	पूर्वाधार विकास प्राधिकरण ऐन, २०७७	२०७८।०१।०५	
४५	विश्वविद्यालय ऐन, २०७८	२०७८।०३।०८	
४६	सेवा तथा पुनस्थापना कोष ऐन, २०७८	२०७८।०३।०८	
४७	वन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७८	२०७८।०८।०१	
४८	प्रदेशको नाम सुधार तथा केही प्रदेश ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७८	२०७८।०९।०१	
४९	संचार माध्यम ऐन, २०७९	२०७९।०३।२७	
५०	लुम्बिनी प्रदेश प्रहरी ऐन, २०७९	२०७९।०३।२७	
५१	प्रदेश निजामती ऐन, २०८०	२०८०।०८।२१	
५२	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन ऐन, २०८१	२०८१।०६।२०	
५३	औद्योगिक व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन, २०८१	२०८१।०६।२०	
५४	स्थानीय निजामती सेवा ऐन, २०८१	२०८१।०९।२९	
५५	प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०८१	२०८१।१२।१७	
५६	प्रदेश सामयिक कर असुली ऐन, २०८२	२०८२।०२।१८	
५७	प्रदेश विनियोजन ऐन, २०८२	२०८२।०३।३१	
५८	प्रदेश आर्थिक ऐन, २०८२	२०८२।०३।३१	

गुल्मी कारागारका कैदी बन्दीहरुद्वारा निर्मित सामाग्रीहरु अवलोकन

अर्घाखाँची कारागारमा विभिन्न पुस्तकहरु हस्तान्तरण

जिल्ला प्रहरी रुकुम पुर्वमा हिरासत अनुगमनको क्रममा